

Nr 40.

Godkänd av första kammaren den 19 december 1918.
Godkänd av andra kammaren den 19 december 1918.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte inom riksdagen i ämnet väckta motioner.

(Tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1.)

Till KONUNGEN.

Genom en den 22 november 1918 dagtecknad proposition, nr 34, har Eders Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

2:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

3:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

4:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862,

5:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863,

6:o) lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862 och

7:o) lag om ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913.

Ifrågavarande proposition jämte vissa inom kamrarna i anledning av densamma väckta motioner hänvisades av riksdagen till ett särskilt utskott, som över propositionen och motionerna avgav ett yttrande, vilket — med utslutande av de delar av detsamma, med avseende å vilka kamrarna stannat i skiljaktiga beslut — var av följande lydelse:

»Inledning.

De utomordentliga tilldragelser ute i världen, som fyllt den senaste tiden och synas angiva det nu slutande året som en vändpunkt i Europas och i hela mänsklighetens historia, ha enligt sakens natur måst djupt återverka även på det svenska samhället.

Utskottets vänsterflertal har ansett sig böra, innan utskottet övergår till de föreliggande detaljfrågornas behandling, kort angiva sin syn på detta samband, enär därförutan hela upptagandet av författningsfrågan vid den urtima riksdagen liksom det förslag, vartill utskottet kommit, icke kan framträda i sitt rätta sammanhang.

Världskriget har utnynnadt i sammanstörtandet av Europas stora militärmonarkier, med väsentligen autokratiskt styrelsesätt. Folkens stora massor, som önskat fred, ha vänt sig mot hela det styrelseskick, vilket de giva skulden för denna katastrof. Dessa folk, som bragts till förtvivlan av sina lidanden under kriget och av det fullständiga nederlaget i kampen, hava nu på revolutionär väg begynt en radikal politisk och social omgestaltning. I vissa länder och från vissa samhällselement göras t. o. m. försök att, i stället för den från början proklamerade medborgerliga jämlikheten, återinföra ett klassvälde fastän upp- och nedvänt; de nya privilegierade skulle utgöras av det gamla samhällets bottenlager, medan de som förut intogo förmånsställningen nu öppet dömas till rättslöshet.

En sådan vrånbild av social revolution ändrar dock på intet sätt det faktum att *ett* gemensamt drag överallt går igen i vad som sker i denna oerhörda historiska kris, då ett gammalt tidsskede går i *graven*

och ett nytt födes. Dessa folk som blint följt sina ledare genom krigets elände ända fram mot den fullständiga undergången, de sätta nu som sitt högsta fälttecken den djupa och sunnda lösen, som givits ut av Förenta Staternas president i hans tal vid Förenta Staternas inträde i kriget: *Världen måste göras trygg för demokratin.* Folken fordra att få taga sina öden i egna händer för att trygga freden och för att grundlägga ett bättre samhälle för framtidens liv. De stora sociala kraven knyts sålunda samman med de politiska.

Den återverkan, som dessa världshändelser framkallat i vårt land, måste bli desto starkare eftersom hos oss frågan om författningens effektiva demokratisering ännu alltjämt stod som ett olöst problem.

Den demokratiska rörelse, som gick över världen efter det ryska tsardömetts fall, satte, som allbekant är, sina märken i vårt folks historia våren 1917, då från skilda håll uttalades, att höstens allmänna val till andra kammaren skulle i dessa frågor tillmätas avgörande betydelse. Valen ledde till bildandet av en parlamentarisk regering ur de båda största samverkande vänsterpartierna, med en demokratisk rösträttsreform som första programpunkt. Men det första försöket att genomföra en del av detta program vann icke framgång. Nu ha världshändelserna på nytt talat sitt manande språk och med en kraft som aldrig förr understrukit, att blott på klart demokratisk grund kan ett livsdugligt samhälle byggas i den nya tid som begynner. Och på nytt ha de stora folkklasser inom nationen, vilka känna sig tillbakasatta genom nuvarande tilldelning av politisk och kommunal rösträtt, burit fram sina gamla krav. Det har framstått som ett oavvisligt behov att *omedelbart* sörja för att det svenska folket, som vill på laglig väg nå fram till full självbestämmanderätt för att kunna förverkliga varje tids ideal av frihet och social rättvisa, nu om-sider måtte taga det stora, men så länge förberedda avgörande steget till *full demokrati*.

Regeringen fann för sin del, i överensstämmelse med en hastigt växande folkmening, att tidsläget krävde rask handling. Den 14 november offentliggjordes en officiell kommuniké, upptagande grundlinjerna för regeringens program för en verklig och djupgående demokratisering av vårt lands politiska och kommunala samhällsskick, och den 23 november fick riksdagen mottaga den kungl. proposition, som utarbetats på grundval av detsamma och varöver utskottet nu går att yttra sig.

Utskottets vänstermajoritet har varit ense därom, att det demokratiseringsprogram, som statsministern med instämmande av statsrå-

dets samtliga ledamöter uppdragit i sitt uttalande till statsrådsprotokollet vid föredragning av förevarande kungl. proposition, var så lagt, att det väl fyllde sin uppgift som samlande minimiprogram för en efter vårt folks närmaste behov och därmed på samma gång efter dess rättmätiga krav anpassad omdaning av grundvalarna för vårt offentliga liv.

Man har inom dessa meningsgrupper i utskottet jämväl varit ense med regeringen därom, att ej blott tidens mäktiga lärdomar utan i lika hög grad den på senaste åren inom vårt folk allt starkare omfattade och djupare rotfästade uppfattningen om demokratiseringens nödvändighet icke blott rättfärdigat, utan gjort till en bjudande plikt regeringens åtgärd att söka föra fram detta reformverk utan vidare uppskov än iakttagande av den i grundlagen föreskrivna ordningen påkallar.

Jämväl de medlemmar av utskottets båda högerpartier, som anslutit sig till de av herrar Trygger m. fl. och Lindman m. fl. väckta motionerna, hava funnit sig kunna godkänna den grundtanken i det kungl. förslaget, att deltagandet i det kommunala livet skall grundas på principen om lika rösträtt, samt att rösträtt för bolag och andra dylika samfälligheter må bortfalla, varjämte enighet funnits vara förhanden därom, att politisk rösträtt bör utsträckas att gälla även kvinnorna, ävensom om en betydande inskränkning av det s. k. fattigvårdsstrecket. Men från nyssnämnda sida har man inom utskottet — i väsentlig anslutning till de nämnda motionerna — ansett sig böra framställa åtskilliga anmärkningar mot de grunder i övrigt, varpå regeringspropositionen bygger.

Sålunda har, bland annat, invänts, att, enär den graderade röstskalan indirekt tillerkände ett förstärkt inflytande åt den större mognaden och erfarenheten, dess ersättande med lika rösträtt komme att åt de yngre årsklasserna inrymma en förhållandevis allt för starkt ökad makt. En jämkning härutinnan vore påkallad och borde ske genom höjande av rösträttsåldern.

Men även vid godkännande av dylik jämkning kvarstode, med avseende å de kommunala korporationernas valrätt till första kammaren, en sådan förskjutning i inflytande till förmån för de yngre urväljarne, att densamma ej kunde anses lämna rum för erforderlig trygghet för tillgodoseende av den besinningsfullhet och mognade insikt, som borde vinna inflytande vid val till första kammaren för att befrämja dess särskilda uppgift inom författningen. För rättelse av detta missförhållande syntes ej annan utväg öppen än överflyttande av valrätten till första kammaren från landsting och stadsfullmäktige till samfällda valkollegier, utsedda av kommunalt röstberättigade med väsentligt höjd åldersgräns, trettiofyra år.

Vidare har anmärkts, att ett genomförande av den kommunala rösträttsreformen och dess konsekvenser i den ordning som förutsattes i regeringsförslagets övergångsbestämmelser kunde medföra ett alltför brådstörtat genomgripande personombyte i kommunal styrelse och förvaltning, som måste inverka menligt på ärendenas sakenliga bedrivande. Slutligen har det gjorts gällande, att det i propositionen föreslagna borttagandet av utskyldsstrecket innebure ett uppgivande av en sund och av vida folklager, särskilt inom jordbrukareklassen, med värme omfattad grundsats, att medborgerliga rättigheter förutsatte fullgörande av medborgerliga skyldigheter. En jämkning i gällande lagar i syfte, att underlåten skattebetalning icke medför rösträttens förlust, borde allenast ske i händelse underlåtenheten berott på oförvållade ekonomiska svårigheter.

Gentemot dessa med styrka framförda invändningar och önskemål hävdades åter från utskottsmajoritetens sida bestämt, att tidsläget ovillkorligen betingade ett omedelbart genomförande av en ingripande kommunal rösträttsreform till verklig effektivitet, samt att inga verkliga skäl vore anförda för att frångå den beprövade anordningen, att kommunalt verksamma korporationer utse första kammarens ledamöter. Man ställde sig dessutom avvisande mot den för svensk uppfattning främmande tanken att införa ett så högt åldersstreck, som särskilt för val av elektor till första kammaren yrkats. Från vissa håll mötte för övrigt varje höjning av åldersstrecken bestämt motstånd. I fråga om utskyldsstrecket erinrades, att, även fränsett de principiella invändningarna, som framför allt vore starka då det gällde inskränkningar i den allmänna politiska rösträtten, verkställd utredning utvisade, att den ifrågasatta åtskillnaden mellan förvållat och oförvållat resterande för skatt icke läte sig på ett tillfredsställande sätt genomföras.

En förmedling mellan dessa motsatta åskådningar syntes under utskottets överläggningar möta stora svårigheter. Å andra sidan framträdde på skilda håll känslan av det önskvärda däri, att en reform, så betydelsefull för vårt folks hela framtida offentliga liv, bleve så långt det vore möjligt åvägabragt under samförstånd mellan eljest motsatta meningsgrupper inom folket. Det kunde icke vara lyckligt om nya grunder för hela vårt kommunala liv lades under en oförsonlig motsättning mellan de olika meningsriktningarna, och det syntes mindre tilltalande att, därest en stor och hittills i mycket hög grad bestämmande meningsgrupp nu verkligen stode beredd att medgiva genomgripande omgestaltningar på författningsområdet, icke taga någon hänsyn till krav, som denna meningsgrupp ansåg sig böra i sammanhang därmed göra gällande. Utskottet fann sig under sådana förhållanden böra beträda den väg att

åt ett mindre antal medlemmar uppdraga att undersöka möjligheten att sammanföra meningarna på regeringsförslagets allmänna grund.

De inom denna delegation förda förhandlingar ledde till att utskottet till en början — under särskilda förbehåll om avvikande uppfattning från enskilda utskottsmedlemmars sida — enades om vissa *allmänna grunder* för utskottets betänkande i ämnet. Dessa hade inom delegationen preliminärt utformats i ett utkast, som lades till grund för föredragningen inom utskottet och som, utan att göra anspråk på fullständighet eller skärpa i formuleringen, dock i stort sett angav överenskommelsens huvudsakliga innehåll. Detta utkast är som bilaga fogat till detta utlåtande.

Med hänsyn till den spänning, varmed resultatet av utskottets arbete inom hela nationen avvaktades, fann utskottet sig böra omedelbart delgiva allmänheten de stora dragen av den träffade överenskommelsen i följande offentliga meddelande:

»Inom särskilda utskottet nr 3, som har att behandla regeringens proposition angående kommunal rösträttsreform, hava följande grunder för utskottets blivande hemställan fastställts:

Allmän och lika kommunal rösträtt införes och inträder efter fyllda 23 år. Rösträtt får utövas endast i den röstberättigades mantalsskrivningsort.

Det kommunala utskyldsstrecket begränsas därhän, att rösträtten ej påverkas av utebliven skattebetalning i vidare mån än att den går förlustig sin rösträtt, som ej för åtminstone ett av de tre sistförflutna kalenderåren erlagt sina kommunalutskylder. Hustrus rösträtt röner ej inverkan av att mannen förlorat sin rösträtt.

Rösträtt vid landtingsmannaval tillkommer kommunalt röstberättigad efter fyllda 27 år. Valbarhetsåldern i fråga om landsting sättes lika med valrättsåldern.

Fullmäktige införes obligatoriskt i städer och landskommuner med mer än 1,500 invånare. De i propositionen föreslagna bestämmelserna angående nya val till landsting, stadsfullmäktige och andra fullmäktige genomföres, varemot drätselkammare, nämnder och övriga kommunala delegationer skola i vanlig ordning förnyas.

I fråga om de spörsmål vidkommande den politiska rösträtten, som nära beröras av den kommunala författningsreformen, förutsättes en grundlagsändring därhän, att valrättsåldern till andra kammaren inträder efter fyllda 23 år samt att utskyldsstrecket helt avskaffas.

Beträffande första kammaren bibehållas landstingen såsom valkorporationer, men i fråga om de städer, som ej deltaga i landsting, förut-

sättes införande av grundlagsstadgande därom, att särskilda elektorerna för val av ledamöter i första kammaren utses efter samma grunder, som gälla för val av landstingsmän. Intill dess bestämmelser i nu berörda avseende beslutats, komma alltså stadsfullmäktige att bibehållas vid sin valrätt.

I fråga om mandatstiden förutsättes sådan grundlagsändring, att densamma utsträcker till åtta år i syfte att motsvara det vilande grundlagsförslagets bestämmelser om införande av fyraårig mandatstid för andra kammaren.»

Utskottet har sålunda lagt sin nya samlingslinje i huvudsak sammanfallande med regeringsförslagets, men dock med några viktiga avvikelser. Främst faller i ögonen, att utskottet bestämt sig för att gå den *allmänna* kommunala rösträttens väg, sålunda vidgande ej oväsentligt själva ramen för regeringsförslaget. Detta lämnade ännu vissa icke till skattskyldighet upptagna grupper av kommunens medlemmar utanför rösträtten, bland dem ej så få strävsamma och värdefulla brukare av andras jord, en lucka som också av flera motionärer påpekats. Utskottets formel medtager däremot alla utom de av olika skäl diskvalificerade.

Då härigenom ett så väsentligt närmande skulle ske mellan grunderna för kommunal och politisk rösträtt, har enhetligheten funnits böra utsträckas att gälla jämväl rösträttsåldern, vilken för närvarande är 21 år för kommunal rösträtt, men 24 år för val till andra kammaren. Dessa åldersbestämmelser hava därvid jämkats till 23 år för båda fallen. Utskottet har alltså vid sitt förslag förutsatt erforderlig ändring i riksdagsordningen.

Då det likvisst gjorts gällande, att denna ålder vore alltför låg för att vid tillämpning av principen om allmän rösträtt böra stadgas i fråga om val av de korporationer, som skola utse ledamöter i första kammaren, har utskottet ansett sig böra i viss mån tillmötesgå denna uppfattning genom att föreslå, att valrätt och valbarhet till dessa korporationer skall inträda först vid 27 år. Härav har dock blivit en följd, att i de större städer, vilka icke deltaga i landsting, utövändet av valrätt till första kammaren måst frångå stadsfullmäktige för att i stället överlämnas till särskilt utsedda elektorerna.

Utskottet har alltså enats i den förutsättning att i riksdagsordningen införas bestämmelser av innehåll, att för Stockholm och Göteborg val till första kammaren sker medelst elektorerna, vilka väljas med den valrätts- och valbarhetsålder, som föreslås för val till landsting, samt att övriga ifrågavarande städer beträffande val till första kammaren anslutas

till landstingsområde sålunda, att de med tillämpning av berörda grunder välja elektor, som tillsammans med landstingen förrätta val.

I samband härmed har tillika förutsatts, att en jämkning av valkretsindelningen för val till första kammaren kommer till stånd med syfte att såvitt möjligt öka de särskilda valkretsarnas mandatantal till minst fem. Jämväl har enighet vunnits om den förutsättningen, att mandat-tiden för första kammaren bör genom grundlagsändring bestämmas till åtta år.

Den ovan omförmälda uppfattningen, att fullgjord skattskyldighet borde bibehållas såsom villkor för rösträtt, har i fråga om den kommunala rösträtten så till vida vunnit beaktande, som det föreslagits, att, därest en person under de tre senaste åren varit skattskyldig till kommunen, han åtminstone för ett av dessa år icke må häfta för obetalda utskylder; och har härvid förutsatts, att genom grundlagsändring utskyldsstrecket i fråga om val till andra kammaren helt bortfaller.

Slutligen har förutsatts, att politisk rösträtt skall genom grundlagsändring tillkomma jämväl kvinnorna.

Utskottet har icke förbisett, att de förslag och principuttalanden, vari dess arbete sålunda utmynnat, kunna bliva föremål för anmärkningar från skilda håll. Men utskottet tror sig hava genom den väg, det valt, förebyggt, att dessa stora tvistefrågor, som alltför länge haft en söndrande verkan på vårt politiska liv, skulle lösas mitt i en stormig tid under ytterligare upphetsade lidelser mellan partierna. Utskottet vågar med tillförsikt säga, att dess förslag till lösning helt ut innebär den demokratisering, som varit reformens bärande innehåll. Och att denna lösning genom tillmötesgående i vissa fall av framställda betänkligheter och önskemål kunnat i stort sett ena utskottets medlemmar giver dock en hälsosam påminnelse om att det i det politiska livet gives ett mål, som står högre än partisegrar: det för alla partier gemensamma fosterlandets välfärd. Utskottet uttrycker enhälligt den förhoppning, att den genomgripande förändring i vårt samhällsskick till fullt utvecklade demokratisk ordning, som i utskottets utlåtande dels föreslås till omedelbart antagande, dels förutsättes skola antagas av den inom en månad härefter sammanträdande 1919 års lagtima riksdag, måtte visa sig ha skett i en lycklig stund. Särskilt vill utskottet icke underlåta att uttala den enstämmiga önskan, att genomförandet av dess i det kommunala livet djupt ingripande förslag måtte medföra den verkan, att de svenska kommunerna, vilkas förvaltning med bibehållande av den hos oss urgamla självstyrelsen hädanefter skall byggas på bred demokratisk grund, måtte se även under den

allmänna och lika rösträttens tidevarv sin sunda utveckling allt mera förkovras, till gagn för hela vårt folk och land.

Från den av utskottet till principspörsmålen sålunda fattade ståndpunkt har utskottet till granskning förehåft de i den kungl. propositionen ingående lagförslagen; och får utskottet därom avgiva följande yttrande.

Kommunalförordningarna.

Den *lika kommunala rösträtten* utgör huvudpunkten i regeringens förslag och den grundval, på vilken flertalet av de i ämnet väckta motionerna vilar; undantag utgöra endast de motioner, som väckts av herrar Ekman (nr 16), Clason samt Nilsson m. fl. (nr 58). Inom utskottet har också enighet förefunnits om, att den lika rösträtten borde utgöra utgångspunkten för arbetet inom detsamma. Vid principens utformning har utskottet emellertid företagit vissa förändringar i Kungl. Maj:ts förslag, vilka dock, betraktade i sin helhet, stå i fullaste överensstämmelse med de grundtankar, som uppbära detsamma, och till och med i vissa avseenden måste anses ytterligare fullfölja den demokratisering av det kommunala och politiska livet, som förslaget åsyftar.

Utskottet har först och främst icke kunnat undgå att taga under allvarligt övervägande tanken att omedelbart gå fram till icke blott den lika rösträtten för de kommunalt skattskyldiga, utan även genomförandet av *allmän kommunal rösträtt*. Denna tanke har även direkt förelagts utskottet i herrar Vennerströms m. fl. och Tengdahls motioner liksom ock, under vissa förutsättningar, i motioner av herrar Ekman (nr 16) och Clason. Då personlighetsprincipen skall läggas till grund för rätten att deltaga i kommunala avgöranden, kan det icke vara i längden hållbart att från kommunalt inflytande utesluta alla dem, som icke ålagts skattskyldighet till kommunen. Såsom särskilt i herrar Olssons och Sjölanders motioner påvisats, förefinnas också bland dem, som nu falla för skattskyldighetsstrecket, talrika element (jordtorpare, hemmasöner och andra), vilka särskilt kunna anses äga grundade anspråk på att icke utestängas från kommunalt inflytande. Olämpligheten av deras fortsatta utestängande blir så mycket mera framträdande, då med dem i socialt avseende nära jämställda samhällsgrupper genom den lika rösträttens införande komma att uppnå ett väsentligt ökat inflytande i kommunen, jämfört med det, de enligt nu gällande ordning kunnat utöva.

Utskottet har med hänsyn till nu anförda omständigheter ansett sig böra tillstyrka riksdagen att, då nu den lika kommunala rösträtten skall genomföras, på samma gång taga steget fullt ut och bygga den kommunala rösträtten helt på personlighetens grund. Den allmänna rösträttens princip är, även för kommunernas vidkommande, genomförd i ett flertal främmande länder, liksom den sedan snart ett årtionde för männens del tillämpas vid valen till andra kammaren. De av Kungl. Maj:t föreslagna särskilda bestämmelserna om, att rösträtt skulle tillkomma hustrun till en röstberättigad man även i det fall, att han själv ej är skattskyldig, bortfalla i och med denna omläggning såsom överflödiga.

Om sålunda rösträtten löses från sitt hittillsvarande samband med skattskyldigheten till kommunen, bör också den rösträtt bortfalla, som enligt nu gällande ordning oberoende av mantalsskrivningsorten tillkommer en röstägande i varje kommun, till vilken han är skattskyldig. Utskottet hemställer alltså — såsom också påyrkats i herr Vennerströms m. fl. motion —, att *rösträtt* hädanefter skall tillkomma en röstägande *endast i den kommun, där han är mantalsskriven*.

I samband med skattskyldighetsstreckets avskaffande uppstår tillika frågan, huruvida och i vad mån åtnjuten *fattigvård* bör föranleda förlust av kommunal rösträtt. Utskottet finner det förslag om begränsning av det politiska fattigvårdsstrecket till att omfatta allenast de av allmänna fattigvården för varaktig försörjning omhändertagna, som framlagts av de för utredning angående de s. k. politiska strecken tillkallade sakkunnige, vara av beskaffenhet att lämpligen kunna tagas till utgångspunkt för det stadgande i detta ämne, som för den kommunala rösträttens vidkommande nu påkallas av skattskyldighetsstreckets upphävande. Det bör erinras, att de personer, vilka skulle komma att drabbas av en i överensstämmelse med nämnda förslag formulerad bestämmelse, utan undantag tillhöra de grupper, vilka såsom icke skattskyldiga även nu äro uteslutna från kommunal rösträtt. Utskottet föreslår således ett stadgande av det innehåll, att den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning, förlorar sin rösträtt. I detta sammanhang vill emellertid utskottet uttala, att det saknat tillfälle att åt sakkunniges nyss nämnda förslag ägna den grundliga omprövning, som för ett definitivt ståndpunktstagande till detsamma erfordras. Utskottet förutsätter alltså möjligheten av att den begränsning av det politiska fattigvårdsstrecket, om vars behövlighet full enighet rått inom utskottet, kan komma att ske med tillämpande av andra grunder, än av sakkunnige föreslagits, och att en därav föranledd jämkning även i det kommunala fattigvårdsstrecket kan bli nödvändig.

Dessutom har emellertid utskottet funnit skäl tala för att förbinda införandet av den allmänna och lika kommunala rösträtten med någon höjning av den hittills gällande *åldersgränsen*. En dylik åtgärd, som på intet sätt står i strid med den demokratiska grundsatsen om alla samhällsklassers likställighet, har även ansetts påkallad med hänsyn till den påtagliga önskvärldheten av att samma åldersgräns gäller för den politiska och den kommunala rösträtten. Då utskottet nu vill föreslå, att kommunal rösträtt skall inträda under året efter det kalenderår då man fyllt 23 år, förutsätter utskottet således, att vid nästkommande års lagtima riksdag motsvarande sänkning i det politiska åldersstrecket företages.

I Kungl. Maj:ts förslag ingår även ett slopande av det s. k. *utskyldsstrecket*, i vad angår den kommunala rösträtten. Såsom av statsministerns anförande till statsrådsprotokollet framgår, hava de för utredning angående de s. k. politiska strecken tillsatta sakkunnige kommit till det resultat, att det icke är praktiskt genomförbart att åstadkomma en sådan begränsning av grundlagens bestämmelser, genom vilken uteslutningen från rösträtt icke skulle drabba den, vars underlåtenhet att betala sin skatt berott på oförfvälad oförmåga, föranledd av sjukdom, arbetslöshet eller annan olycka, och strecket sålunda inskränkas till att verka endast mot de oordentliga eller försumliga, i enlighet med det syfte som alltid angivits såsom dess bärande grund. De sakkunnigas flertal hava också för sin del funnit det ifrågavarande strecket böra helt och hållet avskaffas, så mycket hellre som hela detta problem syntes bliva i hög grad förenklat, därest den av Kungl. Maj:t förberedda — och numera för riksdagen framlagda — nya lagstiftningen om »införsel» för utskylder bleve genomförd; »om på detta sätt», yttra de sakkunnige, »den starkaste möjliga säkerhet lämnas för att skattskyldigheten blir fullgjord av alla, som därtill äga förmåga, då blir utskyldsstrecket såsom garanti för att ej den försumlige erhåller rösträtt obehövt och kan fullständigt upphävas».

Till denna uppfattning har även regeringen anslutit sig, och statsministern har, såsom redan i det föregående korteligen omnämmts, tillkännagivit, att förslag i nu angiven riktning kommer att ingå i den proposition till nästa års lagtima riksdag angående den politiska rösträtten, som av regeringen förberedes. Det politiska utskyldsstreckets avskaffande har emellertid av regeringen ansetts böra föranleda, att diskvalifikationen på grund av utebliven skattebetalning upphäves även i fråga om rösträtten i kommunerna.

Lika litet som nyss nämnda sakkunnige har utskottet funnit sig kunna föreslå en sådan omläggning av utskyldsstrecket, att det allenast

erhölle karaktär av »ordentlighetsstreck» och att dess verkningar sålunda i intet fall komme att sträcka sig längre än med denna dess karaktär vore överensstämmande. Såsom i det föregående omnämnts, har utskottet därför förutsatt, att det politiska utskyldsstrecket skall helt och hållet bortfalla.

Med hänsyn till de starka betänkligheter som — med utgångspunkt i den även av statsministern såsom i och för sig riktig betecknade åskådningen, att den, som vill utöva sina medborgerliga rättigheter, också bör fullgöra sina skyldigheter — på flera håll inom utskottet gjort sig gällande mot att helt avskaffa det kommunala utskyldsstrecket, har utskottet emellertid med avseende på detta ansett sig böra föreslå en sådan anordning, att själva den princip, på vilken det nu gällande utskyldsstrecket vilar, fasthålls, men dess verkningar i högst väsentlig mån inskränkas. Utskottet vill nämligen beträffande villkoren för kommunal rösträtt hemställa, att endast den, som häftar för kommunalutskylder för samtliga de tre sistförflutna kalenderåren, skall förlora denna rösträtt, eller, med andra ord, att för erhållande av sådan endast skall erfordras att hava gäldat ifrågavarande utskylder för ett av de tre åren.

Det är otvivelaktigt, att utskyldsstrecket genom en sådan modifikation endast skulle få en inskränkt tillämpning, och det föreligger dessutom sannolikhet för att åtminstone flertalet av de fall, som alltjämt skulle komma att drabbas av detsamma, utgöras av sådana, där underlåtenheten att gälda utskylderna icke berott på bristande förmåga.

Det förtydligande, som Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om *diskvalifikation på grund av konkurs*, synes utskottet ändamålsenligt och har fördenskull tillstyrkts. Det sålunda tillstyrkta stadgandet är så formulerat, att därav otvetydigt framgår, att rösträtt suspenderas endast för den tid, konkursen pågår. Utskottet har således ej kunnat ansluta sig till det av herr Vennerström m. fl. framställda yrkandet att helt utesluta konkurs från diskvalifikationsgrunderna.

I flere av de till utskottet hänvisade motionerna har ifrågasatts att på ett eller annat sätt underlätta *makars utövande av varandras rösträtt*. Sålunda hava, bland annat, herr Trygger m. fl. och herr Lindman m. fl. föreslagit, att vad som i övrigt stadgats beträffande fullmaktsröstning ej skall utgöra hinder för gift man eller kvinna att på grund av fullmakt föra talan och utöva rösträtt jämväl för den andra maken. Den fråga, som sålunda uppkommit rörande lättnad i rösträtts utövande, lär emellertid — enligt vad inom utskottet blivit upplyst — i annat sammanhang komma att genom proposition från Kungl. Maj:t föreläggas nästa lagtima riksdag, varvid emellertid frågans lösning torde komma att

sökas på annan väg än den av motionärerna ifrågasatta. Under dessa omständigheter har utskottet stannat vid att endast på sådant sätt tillstyrka bifall till vad herr Trygger m. fl. och herr Lindman m. fl. i denna punkt föreslagit, att av dem påyrkade stadganden intagas bland vederbörande författningars övergångsbestämmelser och erhålla giltighet allenast under nästkommande år. Den provisoriska anordning för underlättande i en del fall av rösträttens effektiva utövning, som sålunda föreslås, utgör givetvis intet hinder för att genom beslut vid nästkommande års riksdag för framtiden tillgodose det allmänna ändamål, varom här är fråga, genom andra anstalter än fullmaktsröstning.

I samband med den lika rösträttens införande har Kungl. Maj:t — i likhet med vad som skedde i den till innevarande års lagtima riksdag avlätna propositionen nr 290 — föreslagit *upphävande av kommunal rösträtt för omyndiga samt bolag och andra juridiska personer*. Dessutom föreslås nu *upphävande av rösträtten för dödsbo*. Sedan utskottet genom sitt förordande av allmän kommunal rösträtt helt ställt sig på personlighetsprincipens grundval, har bifall till nu nämnda förslag betraktats som en konsekvens av vad utskottet i övrigt föreslagit.

Vad utskottet sålunda föreslår beträffande den kommunala rösträtten nödvändiggör åtskilliga ändringar i reglerna angående *röstlängds* upprättande. Sedan sambandet mellan rösträtt och skattskyldighet upphävts, kan icke längre taxeringslängden läggas till grund för röstlängden, som i stället måste byggas på mantalslängden. Den kommunala röstlängdens upprättande skulle alltså ske enligt samma princip, som enligt lagen om val till riksdagen § 26 gäller för upprättandet av röstlängden vid val till andra kammaren. Vid sådant förhållande och då dessutom grunderna för den politiska och den kommunala rösträtten enligt utskottets förslag och de ändringar i riksdagsordningen, som utskottet förutsätter bliva av 1919 års lagtima riksdag antagna, skulle komma att nära överensstämja med varandra, har det syntts utskottet ändamålsenligast att föreskriva, att de myndigheter, vilka enligt § 25 vallagen hava att upprätta den politiska röstlängden (i stad i regel magistraten, på landet häradsskrivaren), i samband med upprättande av denna längd även skola upprätta en kommunal röstlängd, och att justeringen av sistnämnda längd — liksom av den politiska — anförtros åt resp. magistrat och valnämnd samt företages i samma ordning, som är stadgad beträffande den politiska röstlängden. Sedan längden sålunda fastställts, bör den, utan möjlighet till rättelse, gälla under ett år. Den justering å kommunalstämma, som nu är föreskriven eller medgiven

i förordningen om kommunalstyrelse på landet §§ 14, 65 och 66, skulle således bortfalla, liksom även motsvarande anordningar för städernas vidkommande. — Närmare föreskrifter i avseende å den politiska röstlängdens upprättande fastställas i administrativ väg av Konungen. I överensstämmelse härmed synas även de närmare bestämmelser om den kommunala röstlängdens upprättande, som hittills upptagits i kommunalförordningarna, jämte det till förordningen om kommunalstyrelse på landet hörande röstlängdsformuläret kunna ersättas med ett stadgande, som åt Kungl. Maj:t överlåter att härom förordna. I förordningen om kommunalstyrelse på landet har föreskrift intagits därom, att vid behandling av sådana ärenden, som angå i mantal satt jord, skall finnas tillgänglig en längd över de i sådana ärenden röstberättigade, som icke äro i kommunens allmänna röstlängd upptagna.

Då besväret med den kommunala röstlängdens upprättande på landet överflyttas från kommunalnämnden till häradskrivaren, läser Kungl. Maj:t föreskriva lämpligt belopp, varmed längden bör av kommunen lösas.

I samband med den kommunala rösträttsreformen har Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med den till årets lagtima riksdag i ämnet avlåtna propositionen, föreslagit vissa ändringar i kommunalförordningarna, ägnade att i något högre grad än enligt nu gällande bestämmelser är fallet, trygga en sorgfällig omprövning av förekommande ärenden samt förebygga förhastade beslut och, inom särskilt skattetyngda kommuner, motverka ytterligare stegring i skattetrycket. Sålunda föreslås, att vid ett invånarantal, som överstiger 3,000, kommun skall vara skyldig att införa *fullmäktige* samt att i annat fall kommunalstämman äger med allenast enkel majoritet besluta om fullmäktiges införande, därest förslag i sådant syfte vederbörligen väckes. I detta hänseende hava sålunda landskommuner och städer blivit likställda. I fråga om beredningen av de ärenden, som skola företagas till avgörande å *kommunalstämma*, ingå i propositionen förslag därom att *beredning av samtliga ärenden* skall äga rum, med undantag dock för val samt de ärenden, som fordra skyndsamt handläggning och icke avse utgift eller avhändande av någon kommunens egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet. Vidare föreslås, att kommunalnämnd, kyrko- och skolråd, gemensamt kyrko- och skolråd, drätselkammare, som utses å allmän rådstuga, ävensom två eller flera å primärstämma för särskild beredning utsedda personer skola, där så påfordras, tillsättas genom *proportionellt val*. Kungl. Maj:t har vidare föreslagit utsträckning i vissa avseenden av kravet på

* *kvalificerad majoritet* för utgifter i sådana kommuner, där skattetrycket nått en viss höjd. Slutligen ingå i den kungliga propositionen även bestämmelser om möjlighet för en minoritet, minst en tredjedel av de närvarande, att få behandlingen av *ett å stämman förekommande ärende uppskjutet* till annan dag, om *stämmas kungörande* på mera effektivt sätt än enligt nuvarande ordning samt om fakultativ *sluten omröstning*.

Utskottet har i huvudsak funnit dessa av Kungl. Maj:t framlagda ändringsförslag väl grundade och ägnade att i sin mån skapa betingelser för en sund och besinningsfull verksamhet på det kommunala området. Endast i fråga om *kommunalfullmäktigeinstitutionens* utveckling har utskottet ansett anledning föreligga att nu gå något längre, än Kungl. Maj:t föreslagit.

Det lär icke kunna bestridas, att de olägenheter, med vilka kommunalstämman såsom organ för kommunens beslutanderätt är behäftad, måste komma att framträda i skarpare belysning, ju längre rätten att deltaga i kommunala avgöranden utsträcker. Kungl. Maj:t har, såsom ovan nämnts, med hänsyn härtill föreslagit, att kommunalfullmäktigeinstitutionen skulle bli obligatorisk i kommuner med mer än 3,000 invånare. Utskottet hyser inga betänkligheter mot att härutinnan gå ett steg längre och föreslår därför i överensstämmelse med de yrkanden, som framställts dels i herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner, dels i herrar Mobergers och Bengtssons, att det representativa systemet skall tillämpas i alla kommuner med över 1,500 invånare. Härav föranledes ändring jämväl i förordningen om kommunalstyrelse i stad, enligt vars nuvarande lydelse stadsfullmäktigeinstitutionen är obligatorisk blott för kommuner med över 3,000 invånare. — Att, på sätt herr Vennerström och hans medmotionärer föreslagit, öppna en möjlighet att undantagsvis bibehålla kommunalstämman såsom beslutande organ även i kommuner av den storlek, att för dem fullmäktigeinstitutionen är regel, har utskottet icke funnit vara av behovet påkallat.

Utskottet förbiser ingalunda, att genom fullmäktigeinstitutionens utveckling på sätt, som av utskottet föreslagits, väsentligt ökat arbete kommer att åvila Konungens befallningshavande, som har att verkställa sammanräkning av ifrågavarande val, och förutsätter, att, i syfte att särskilda arbetskrafter må kunna anlitas, medel ställas till länsstyrelsernas förfogande i sådana fall, då sammanräkningarna, som enligt förordningen om kommunalstyrelse på landet § 29 skola påbörjas senast inom fjorton dagar från valets förrättande, eljest icke skulle kunna äga rum utan att övriga ärendens handläggning inom länsstyrelsen åsidosattes.

I ovan omförmälda motioner av herrar Trygger m. fl., Lindman m. fl.,

Moberger och Bengtsson har vidare föreslagits vidgad befogenhet för kommunalfullmäktige, i det vissa av de frågor, som omförmälas i förordningen om kommunalstyrelse på landet § 35, icke längre skulle vara förbehållna kommunalstämman, utan kunna handläggas av fullmäktige. Utskottet finner det synnerligen önskvärt, att kommunalfullmäktigeinstitutionens utveckling i möjligaste mån befordras, och att sålunda på denna institution, där den finnes, lägges det odelade ansvaret för den kommunala förvaltningen. Utskottet får därför, i överensstämmelse med vad som i herrar Tryggers m. fl. och Lindmans m. fl. motioner föreslagits, hemställa om sådan ändrad lydelse av förordningen om kommunalstyrelse på landet, att till kommunalfullmäktiges handläggning i kommuner, där fullmäktige införts, överföras följande ärenden: fråga om försäljning, pantförskrivning eller utbyte av någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta avseende ändamål genom gåva eller testamente kommunen tillfallit, ävensom överenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet äger; påläggande av avgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år; upptagande av lån, då beslut därom är av beskaffenhet att skola jämlikt § 73 underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse, ävensom val av ordförande, vice ordförande och ledamöter i kommunalnämnden. På kommunalstämman skulle enligt denna ändring i de kommuner, där fullmäktige finnas, i huvudsak inga andra ärenden rörande kommunens förvaltning än val av fullmäktige förekomma.

I de till utskottet hänvisade motionerna hava ytterligare en del inom den kommunala förvaltningen fallande spörsmål vidrörts.

Sålunda hava herrar Ljunggren och Petrén föreslagit sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att *utlåtanden över ansökning om försäljning av rusdrycker och till sådana drycker ej hänförliga alkoholhaltiga maldrycker* alltid skola avgivas av *kommunalstämman* och ej av kommunalfullmäktige. Då den av motionärerna ifrågasatta förändringen berör även andra författningar än kommunalförordningarna, finner utskottet — utan att uttala sig om förändringens lämplighet i och för sig — att i alla händelser med vidtagande av sådan åtgärd utan större olägenhet kan anstå till nästkommande års inom kort sammanträdande riksdag.

I motioner av herrar Ekman (nr 27) och Nilsson i Landeryd (nr 59) har vidare föreslagits sådan *utsträckt tillämpning av den proportionella valmetoden*, att denna komme att användas vid alla inom kom-

munala representationer förekommande val (herr Nilssons motion) eller alla borgerligt- och kyrkligt-kommunala val över huvud taget (herr Ekmans motion). Att i vidare mån än av Kungl. Maj:t föreslagits (nämligen vid val av kommunalnämnd och särskilda beredningar) införa den proportionella valmetoden vid sådana val, som förekomma å kommunalstämma, kan utskottet med hänsyn till de stora praktiska svårigheter, som därvid tvivelsutan skulle yppa sig, ej tillstyrka. Däremot vill utskottet på de skäl, som av konstitutionsutskottet i dess utlåtande nr 19 vid innevarande års lagtima riksdag anfördes, hemställa om utredning, i vilken utsträckning det må kunna föreskrivas, att på landsting, stads- och kommunalfullmäktige ankommande val, utöver vad därom redan är stadgat, skola ske proportionellt, där sådant av visst antal väljande äskas.

Herrar Clason och Östberg påyrka sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse i stad, att *stadsfullmäktige till viss del komme att bestå av ledamöter, som för längre tid än den eljest gällande mandattiden utsetts av de omedelbart valda fullmäktige*; herr Clason föreslår dessutom en liknande anordning för landstingens vidkommande. Utskottet finner icke dessa frågor stå i nödvändigt sammanhang med de förslag, som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition, och anser alltså för närvarande ingen åtgärd i motionernas syfte erforderlig. Givetvis lära i varje fall statsmakterna i framtiden icke underlåta att uppmärksamma de viktiga problem, som i motionerna vidrörts.

Slutligen hava av herr Ekman i motionerna nr 18 och 19 framlagts vissa till *den kyrkliga kommunens förvaltning* hörande förslag: om införande av kyrkofullmäktige, om sådan inskränkning i rösträtten i rent kyrkliga ärenden m. m. ävensom valbarheten till kyrkoråd och kyrkofullmäktige, att denna endast skulle tillkomma personer, som vore döpta inom svenska kyrkan och fortfarande stode i församlingsgemenskap med denna kyrka, om stadganden därom, att endast sådana personer skulle delta i utgörandet av avgifter, som anginge rent kyrkliga angelägenheter eller åtgärder rörande kristendomsundervisningen i skolorna, samt om sådana bestämmelser, att därav klart framginge, huru vårdnaden av kyrkans egendom och ansvaret därför skall fördelas emellan kyrkorådet och vederbörande kyrkovärdar. Utskottet finner åtskilliga skäl tala för att — i likhet med vad som är fallet inom den borgerliga kommunen — genom införande av ett representativt system även för den kyrkliga kommunens vidkommande trygga en god handläggning av de inom denna förekommande ärendena. Å andra sidan hava även de svårigheter, med vilka en sådan reform är förenad, varit under övertvägande i utskottet, varjämte det erinrats, att detta spörsmåls upptagande nödvändigtvis måste för-

anleda en närmare granskning av tidsenligheten i att vissa grupper ärenden, särskilt de med skolväsendet sammanhängande, falla under den kyrkliga kommunens beslutanderätt. Det hemställs med hänsyn härtill, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl inom den kyrkliga kommunen. Övriga av motionären i motionen nr 18 ävensom i motionen nr 19 punkt 1:o framlagda spörsmål har utskottet, då ännu denna för den kyrkliga kommunalförvaltningen grundläggande fråga är olöst, ansett böra för närvarande lämnas å sido. De svårigheter med avseende å kyrkorådets och kyrkovärdarnas inbördes ställning, som motionären påpekat, synas utskottet enklast vinna sin lösning, om det stadgas, att kyrkovärdarna skola väljas av och inom kyrkorådet. Utskottet hemställer alltså om ändring av Kungl. Maj:ts förslag i denna riktning.

Landstingsförordningen.

Kungl. Maj:ts proposition avser (frånsett de bestämmelser, som allenast utgöra konsekvenser av förslaget om lika kommunal rösträtt) i tre hänseenden ändringar i fråga om valen till landsting. För det första har *rätten att deltaga i landstingsmannaval begränsats till den kommun, inom vilken röstägare är mantalsskriven*. För det andra har *valbarheten, som förut tillkom endast inom valkretsens röstberättigade män, utsträckt till inom landstingsområdet röstberättigade män och kvinnor*. För det tredje har *likställighet mellan landsbygd och städer* i avseende å grunderna för bestämmandet av antalet representanter i landsting ävensom en *höjning av maximiantalet representanter per landsbygdsvalkrets* från sex till åtta i överensstämmelse med andra kammarens beslut vid 1918 års lagtima riksdag genomförts.

Om den av Kungl. Maj:t föreslagna inskränkningen i landstingsvalrätten behöver utskottet icke särskilt yttra sig efter att förut beträffande den kommunala rösträtten i allmänhet hava tillstyrkt genomförande av principen om rösträtt endast å mantalsskrivningsorten. Mot vad Kungl. Maj:t i övrigt har föreslagit beträffande val till landstingen har utskottet endast i två avseenden funnit anledning till erinran. För det första vill utskottet framhålla, att, om folkmängdssiffran 4,000 lägges till grund för beräkandet av antalet landstingsmän för varje valkrets, sammanlagda antalet landstingsmän kommer att i ej oväsentlig grad ökas. Enligt de på 1914 och 1916 års val grundade beräkningar, som gjorts i Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års lagtima riksdag nr 277, skulle nämligen en sådan anordning medföra, att detta antal inom hela landet

ökades från 1,247 till 1,372. Då en dylik ökning varken med hänsyn till landstingens arbete eller ur andra synpunkter kan anses påkallad, vill utskottet föreslå den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att till grund för ifrågavarande beräkning lägges den nu för landsbygden gällande siffran, eller 5,000, en ändring, som enligt nyss nämnda beräkningar skulle medföra, att antalet landstingsmän i hela riket blir 1,135. I samband härmed har utskottet funnit skäl föreligga att i ännu högre grad, än enligt Kungl. Maj:ts förslag är fallet, beakta önskemålet om åstadkommande av större proportionell rättvisa. Utskottet föreslår fördenskull, att på landet minimiantalet landstingsmän per valkrets höjes från tre till fem. En motsvarande anordning för städernas vidkommande har utskottet däremot med hänsyn till de med en dylik anordning förenade praktiska svårigheterna och den knappa tid, som stått till utskottets förfogande, för närvarande ej kunnat föreslå. Frågan synes emellertid utskottet vara värd all uppmärksamhet, därvid särskilt bör tagas under övertvägande, huruvida icke för vinnande av det angivna syftet mindre städer lämpligen kunna förenas med kringliggande landsbygd i gemensamma valkretsar.

I följd av vad utskottet sålunda föreslagit böra i Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av § 2 mom. 2 och 3 samt § 40 mom. 1 landstingsförordningen siffrorna 32,000, 8,000 och 16,000 ändras till resp. 40,000, 20,000 (eller, där fråga är om stadsvalkretsar, 10,000) och 20,000. Däremot bortfaller den i § 2 mom. 2 medgivna möjligheten att bilda två valkretsar av domsaga, vilkens invånarantal är lägre än det, som motsvarar den för beräkningen av representantantalet gällande folkmängds-siffran multiplicerad med åtta. Bestämmelserna om landstingsvalkretsarnas storlek komma genom vad utskottet hemställer att i väsentliga delar överensstämma med vad som i detta hänseende föreslagits i herr Vernerströms m. fl. motion; även det önskemål om minskning av antalet landstingsmän, som framförts av herr Gezelius jämte medmotionärer, blir till viss grad tillgodosett.

Utskottet har ej kunnat finna, att praktiska svårigheter kunna befaras möta vid tillämpning av den av utskottet sålunda föreslagna ordningen. Utskottet har emellertid förutsatt, att därest vid ytterligare undersökning annat förhållande skulle yppas, Kungl. Maj:t kommer att till nästkommande riksdag föreslå den jämkning, som må vara påkallad.

Utskottet vill emellertid, utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, hemställa om ytterligare en ändring i landstingsförordningen. Såsom i annat sammanhang angivits, har nämligen den dryftning av förstakammarproblemet, som inom utskottet ägt rum, givit till resultat, att rösträtten

till landsting bör ordnas efter delvis andra grunder än de för den kommunala rösträtten i övrigt gällande. Utskottet, som i detta hänseende icke kunnat gå den väg som av herr Räf förordats (åldersstreckets höjning till 35 år jämte en tilläggsröst för dem, som minst två år varit boende inom kommunen), föreslår i stället, att *rätten att deltaga i landstingsmannaval* skall inträda *under året näst efter det då den röstägande uppnått 27 års ålder*. Denna höjning bör föranleda, att även valbarhetsåldern höjes till 27 år.

Med de förändringar i landstingsförordningen, som i sammanhang med den av utskottet inledningsvis antydda ordningen för val till första kammaren möjligen kunna erfordras, torde böra anstå, till dess frågan om denna ordning kommer under riksdagens omprövning.

Om det förslag angående *rätt för landstingen att i viss utsträckning komplettera sig själva*, som framförts av herr Clason, gäller vad utskottet i det föregående yttrat i anledning av samme motionärs förslag om stadsfullmäktiges självkomplettering. — — — Slutligen bör i detta sammanhang erinras, att den utredning om vidsträcktare användning av *proportionell valmetod*, som av utskottet i annat sammanhang förordats, även avser val inom landsting.

Övergångsbestämmelserna.

I Kungl. Maj:ts proposition har föreslagits, att ändringarna i kommunalförfattningarna i huvudsak skola träda i kraft den 1 mars 1919, att mandattiden för samtliga ledamöter av de nu fungerande kommunala representationerna — *landsting, stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige* — skall utgå på våren 1919 (för landsting, kommunalfullmäktige och municipalfullmäktige: 30 april, för stadsfullmäktige: 31 mars), och att nya val enligt de nya rösträttsbestämmelserna för nämnda representationer dessförinnan skola äga rum. Vad Kungl. Maj:ts sålunda föreslagit, har utskottet tillstyrkt. Utskottet har därvid, ehuru i annan form, tagit hänsyn även till de synpunkter, som i herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner föranledde yrkande om uppskov med den nya lagstiftningens ikraftträdande i avvaktan på det slutliga avgörandet i frågan om ändrade bestämmelser i riksdagsordningen i avseende å grunderna för val till första kammaren. Ifrågavarande uppskov påyrkades nämligen i dessa motioner framför allt av det skäl, att det förslag, som i motionerna framlagts beträffande första kammarens sammansättning, kunde komma att prövas av en första kammare vald efter

grunder (lika rösträtt från 21 år), som de för sin del icke kunde godkänna. Sedan numera enighet inom utskottet vunnits om en ordning för valen till första kammaren, så beskaffad att den till väsentliga delar bliver tillämplig redan genom de ändringar i kommunalförfattningarna, som av utskottet tillstyrkts, synes denna betänklighet icke längre föreligga.

Då enligt utskottets förslag om nya regler för röstlängds upprättande mantalslängden skall läggas till grund för röstlängden, lär det bliva nödvändigt att bygga de röstlängder, som vid de på våren 1919 förekommande valen skola tillämpas, på 1918 års mantalslängder. Stadgande härom har intagits i vederbörande övergångsbestämmelser.

I fråga om *kommunala nämnder och delegationer* har Kungl. Maj:t föreslagit, att de i sin helhet skulle förnyas under år 1919 å de för sagda val stadgade tider. Utskottet har icke kunnat undgå att taga i betraktande, att en sådan anordning ur synpunkten av den kommunala förvaltningens jämna fortgång måhända i en del fall kunde bliva förenad med svårigheter, och föreslår för den skull, att ifrågavarande nämnder och delegationer skola i sedvanlig ordning förnyas.

Det övergångsstadgande i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, som utskottet föreslagit beträffande makars rätt att enligt fullmakt utöva varandras rösträtt, har i annat sammanhang motiverats.»

Utskottets utlåtande var åtföljt av följande bilaga:

»Utkast

till den inom utskottet träffade, i dess motivering åberopade överenskommelse.

P. M.

angående förslag till grunder för betänkande i anledning av K. prop. nr 34.

1:o. Allmän och lika politisk och kommunal rösträtt, inträdande från och med året näst efter det, varunder 23 år fyllts.

2:o. I avseende å den kommunala rösträtten skall gälla viss påföljd på uraktlåten skattebetalning, sålunda att den, som i avseende å de kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, ej erlagt åtminstone ett års utskylder, går förlustig

rösträtt. Det anmärkes, att alltså vid den politiska rösträtten skattebetalningsstrecket förutsättes skola helt avskaffas.

3:o. För *landstingsval* gäller den *kommunala* rösträtten med den förändring, att rösträtten inträder under året näst efter det, då 27 år fyllts. Valbarhet till landsting = valrätt.

4:o. Grunderna för beräkning av landstingsmandaten jämkas sålunda, att underlaget bestämmes till 5,000 inv. i stället för 4,000 inv., varjämte i landstingsförordningen § 2 mom. 2 talen 32,000 resp. 8,000 ändras till 40,000 resp. 10,000 samt i mom. 3 talen 8,000 resp. 16,000 ändras till 10,000 resp. 20,000.

5:o. Kommunalfullmäktige resp. stadsfullmäktige bli obligatoriska i kommuner med mera än 1,500 invånare.

6:o. Slutbestämmelserna i de särskilda lagarna jämkas sålunda, att nyval skola ske endast beträffande stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige och landsting, varemot drätselkammare, nämnder och styrelser skola i sedvanlig ordning förnyas.

7:o. I fråga om obligatoriskt införande av kyrkofullmäktige begäres utredning.

8:o. Angående första kammaren: a) valkretsindelningen jämkas sålunda att, för så vitt möjligt, varje valkrets utser minst fem riksdagsmän.

För de fall, då sammanförande av särskilda landstingsområden erfordras för åstadkommande av lämplig valkretsindelning, bör val ske vid samfällid förrättning, eventuellt medelst särskilda val och samfällid sammanräkning.

Städer som ej deltaga i landsting skola — med undantag för Stockholm och Göteborg — välja samfällid med landsting, därvid städerna, enligt de för landstingsval stadgade grunder, utse elektor.

För Stockholm och Göteborg, som vardera för sig utgör valkrets, väljas riksdagsmän av elektor. Val av dessa elektor för rättas samtidigt med val av stadsfullmäktige, men för rösträtt gälla härvid samma villkor som vid val av landstingsmän.

Intill dess bestämmelser i nu berörda avseende beslutats komma alltså för samtliga ifrågavarande städer val till första kammaren att för rättas av stadsfullmäktige.

b) mandatperiod åtta år.

Successiv förnyelse.»

Under återopande av ovan återgivna motivering får riksdagen i huvudsaklig överensstämmelse med den av utskottet gjorda hemställan,

dels tillkännagiva, att riksdagen, som icke kunnat i oförändrad form antaga Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i anledning av denna proposition jämte i ärendet väckta motioner för sin del antagit följande:

Lag

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 8—12, 14, 16—19, 21, 27, 29, 30, 32, 35, 36, 38, 40, 42, 48, 65 och 66 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse

§ 8.

Rättighet att deltaga i kommunalstämmans överläggningar och beslut tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

- a) är omyndig förklarad,
- b) är i konkurstillstånd,
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning,
- d) i avseende å påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år, eller
- e) är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

§ 9.

Den omständigheten, att endera av äkta makar är sin rösträtt förlustig, inverkar ej på den rösträtt, som må den andra maken lagligen tillkomma.

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut — — — i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, må ej andra taga del däri än de, som innehava sådan jord.

I ärende, varom i detta moment är fråga, tillkommer talan och rösträtt jordinnehavare, som här avses, ändå att han ej är i kommunen mantalsskriven; och må dylik rätt utövas jämväl för omyndig, oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet. För omyndig röstar — — — person föra talan.

§ 11.

Mom. 1. Varje röstberättigad äger en röst.

Mom. 2. Där för deltagande — — — bestämda grunden.

§ 12.

Röstägande är berättigad att sin talan och rösträtt i kommunalstämman på annan röstägande överlåta.

Ej må någon på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mer än en röstberättigad.

Fullmakten skall vara — — — underskrift bestyrkt.

§ 14.

Mom. 1. Före den 25 juni varje år skall av den tjänsteman, som verkställer debitering av utskylderna till kronan, upprättas röstlängd för kommunen. Äro i kommun flera valdistrikt för val av kommunalfullmäktige eller landstingsmän, skall längden uppläggas i särskilda delar, en för varje valdistrikt. Röstlängden skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla i kommunen mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugutre år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad i § 8 stadgas såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättig; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugutre år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

Mom. 2. Röstlängden skall senast den 25 juni vara avsänd eller avlämnad till ordföranden i den i lag om val till riksdagen den 26 maj 1909 omförmälda valnämnd. Vad i nämnda lag stadgas om röstlängds

framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till personer, som i längden upptagits såsom icke röstberättigade, om framställande av anmärkningar mot längden och om underrättelse till den, mot vars rösträtt anmärkning framstälts, om prövning av sådana anmärkningar samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens beslut skall äga motsvarande tillämpning.

Mom. 3. Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände, där ej, på sätt i mom. 4 här nedan stadgas, rättelse skall verkställas, den röstlängd till ovillkorlig efterrättelse vid kommunalstämma, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

Mom. 4. Har på klagan, som i samband med besvär över kommunalstämmas beslut blivit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktigheten länt till beslutets upphävande eller ej, Konungens befallningshavande förordna om införande i längden av de utav beslutet föranledda rättelser.

Mom. 5. Vid behandling av sådant ärende, som i § 10 mom. 2 sägs, skall genom kommunalnämndens föranstaltande finnas tillgänglig längd över de i sådant ärende röstberättigade, vilka icke finnas i kommunens allmänna röstlängd upptagna.

§ 16.

Kungörelse om kommunalstämma — — — dagen ånyo uppläsas.

För ärende, som — — — erläggande av bidrag därtill.

Kungörelsen skall på ordförandens föranstaltande jämväl anslås å plats eller platser inom kommunen, som kommunalstämman för ändamålet bestämmer.

Tillkännagivande om tid — — — deltagandes röster annorlunda beslutar — — — kännedom. Har vid fattandet av — — — deltagandes röster, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning.

Tillkännagivandet skall — — — å kommunalstämman förekomma.

På kommunalstämma — — — nästföljande kalenderår.

Ordföranden skall — — — före stämman.

Den omständigheten — — — för stämmans hållande.

§ 17.

Mom. 1. Tre ordinarie kommunalstämmor — — — för granskning av debiterings- och uppbördslängden samt — — — för dessa stämmor ovan stadgade tid.

Ordinarie kommunalstämma i december — — — — —
sön- eller helgdag.

Angående kommunalstämma — — — särskilt stadgat.

Den, vilken — — — sagda förvaltning.

Mom. 2. Kommunalstämma hålles även när Konungens befallningshavande eller kommunalnämnden det äskar, eller då ordföranden finner sådant nödigt. Enskild man, som är berättigad till talan i kommunalstämma, ävensom vederbörande kronobetjänt, äger ock kommunalstämmas sammankallande för uppgivet ärende begära. Varder denna begäran av ordföranden avslagen, meddelar han, om så äskas, sitt beslut skriftligen med skälen därtill; och äger sökanden att däröver föra klagan inom den tid och på den ort, som för besvärs anförande i § 75 stadgas.

§ 18.

De ärenden, som å kommunalstämma till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda av kommunalnämnden eller annan av kommunen tillsatt nämnd eller styrelse, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Val må dock kunna av kommunalstämma förrättas utan föregående beredning. Lag samma vare, där ärende kräver skyndsam handläggning och icke avser utgift eller avhändande av kommunen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet.

Innan ärende, som beretts annorledes än genom kommunalnämnd, företages till avgörande å kommunalstämma, skall kommunalnämnden lämnas tillfälle att däröver avgiva yttrande.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade kommunmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 19.

Mom. 1. Kan ärende, som av kommunalstämma handlägges, å den utsatta dagen icke till slut bringas, skall stämman fortsättas å annan dag och, därest stämman så besluter, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har ordföranden att, innan sammankomsten upplöses, bestämman och för de närvarande tillkännagiva dagen för stämmans fortsättande.

Mom. 2. Då jämlikt § 18 eller § 40 mom. 2 val sker proportionellt, äger ordföranden, om han med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning så finner nödigt, att, sedan valsedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. I sådant fall skola vid stämman utses minst två personer att såsom kontrollanter närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valsedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i kontrollanternas närvaro förvissa sig om att sigillerna äro obrutna.

Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Mom. 3. Om vid ärendes behandling å stämman begäres uppskov med detsammes avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 16 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutas av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 21.

Mom. 1. Sedan överläggningen förklarats — — — eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Omröstning skall verkställas efter upprop och, därest icke slutna omröstning begäres, ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom — — — stadsplan eller tomtindelning;

b) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag för ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under det löpande året anslag ej utgår, i kommun, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 9 kronor;

d) höjande av visst, under det löpande året utgående anslag, då höjningen skulle utgöra:

1:o) mer än 25 % i kommun, där högsta kommunalskatten överstiger 9 kronor men icke 12 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

2:o) mer än 15 % i kommun, där högsta kommunalskatten överstiger 12 kronor men icke 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

3:o) mer än 10 % i kommun, där högsta kommunalskatten överstiger 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

f) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen;

g) efterskänkande av oguldna kommunalutskylder.

Mom. 3. Med kommunalskatt avses i mom. 2 c) och d) utskylder till kommunen vare sig de beslutats å kommunalstämma eller å kyrkostämma.

Mom. 4. Efterskänkande av oguldna kommunalutskylder må ske allenast, där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Mom. 5. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

§ 27.

Mom. 1. I kommun med över 1,500 invånare — — — uppdragas åt kommunalfullmäktige.

Mom. 2. Vill kommun med 1,500 invånare — — — må sådant vara tillåtet.

Förslag om upphävande — — — efter beslutets fattande.
 Beslut i omförmälda — — — ofördröjligen anmälas.

§ 29.

Mom. 1. För val — — — inom valkrets.

Mom. 2. Är kommun delad — — — valdistrikt för kommunalfullmäktigval.

Mom. 3. Äro i kommun — — — är mantalsskriven.

Mom. 4. Valet sker med slutna sedlar. Därvid skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må — — — själva fullmäktigvalet.

Ogill är valsedel:

till vilken användes annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager partibeteckning å annat ställe än ovanför namnen.

Upptager valsedel — — — vare ändock giltig.

Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

Mom. 5. a) Val av kommunalfullmäktige — — — valdistriktet, röstlängd.

b) Ej må — — — inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid stämmans ordförande biträdes av två av densamma utsedda personer, skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas valmännen — — — valurnan är tom.

Valmännen äga — — — kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon av omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, varvid iakttages, att, om han — — — tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan — — — därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, utöva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Då uppehåll i — — — skall försändelsen assureras.

c) Konungens befallningshavande — — — valet gäller.

§ 30.

För rösternas sammanräknande — — — avse själva fullmäktigvalet.

Härvid iakttages i fråga om den fria gruppen:

1:o) Vid första sammanräkningen gäller varje valsedel såsom hel röst. Det namn — — — första i ordningen.

2:o) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel såsom hel röst, där icke — — — rum i ordningen. Annan valsedel gäller såsom halv röst, där ett av dessa namn erhållit rum i ordningen; såsom en tredjedels röst, där två av dessa namn uppförts i ordningen; såsom en fjärdedels röst, där tre av dessa namn uppförts i ordningen — — — högsta rösttalet.

I fråga om partigrupp iakttages:

1:o) Upptaga valsedlar till antal av mer än hälften av hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, bliver detta namn det första i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första namn och utgöra mer än två tredjedelar av gruppens rösttal — — — samma första och samma andra namn samt utgöra mer än tre fjärdedelar av gruppens rösttal — — — efter samma grunder.

2:o) I den mån — — — motsvarande tillämpning.

§ 32.

Mom. 1. Mellan lika rösttal — — — skiljas genom lottning.

Mom. 2. Hava vid valet — — — de återstående platserna.

Mom. 3. Avgår kommunalfullmäktig — — — tilldelats honom.

Vid den nya — — — själva fullmäktigvalet. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst å sedeln.

Den, som erhållit — — — inläggas under försegling.

Mom. 4. Finnes i fall — — — blivit vald.

§ 35.

Följande ärenden må ej av kommunalfullmäktige upptagas, utan skola alltid å kommunalstämma eller i det fall, som i § 29 omförmäles, å distriktsstämma handläggas:

a) justering av den i § 65 omförmälda längd;

b) val till ordförande och vice ordförande i kommunalstämma så ock till kommunalfullmäktige;

c) beslut varom i § 16 sägs, så ock beslut enligt § 17 angående dag för kommunalstämma.

§ 36.

Mom. 1. Kungörelse om fullmäktiges sammanträde första gången efter fattande av beslut, varom i § 27 förmäles, skall utfärdas av stämans ordförande, därefter av fullmäktiges ordförande eller, i händelse av hans förhinder, av vice ordföranden. Kungörelsen skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och överläggningsämne för sammanträdet och uppläsa minst åtta dagar — — — ånyo uppläsa.

För ärende — — — bidrag därtill.

Besluta fullmäktige — — — föranstalta därom.

Skriftlig kallelse — — — honom översändas.

Mom. 2. Kommunalfullmäktige må ej — — — av dem äro tillstädes. Är till följd av stadgandena i § 17 mom. 1 samt i mom. 4 här nedan tillstädesvarande fullmäktig hindrad — — — för ärendets företagande.

Ordförande eller ledamot — — — inställas eller upplösas.

Mom. 3. Vid kommunalfullmäktiges — — — i besluten, deltaga.

Mom. 4. Kommunalfullmäktiges förhandlingar skola — — — hållas.

Vid omröstning — — — sker öppet.

Till beslut i frågor, som angivas i § 21 mom. 2, erfordras — — —
— — — fullmäktiges beslut.

I övrigt gäller — — — stadgat är.

§ 38.

Kommunalnämnden tillhör att:

ombesörja verkställigheten — — — kommunens övriga inkomster;
verkställa beredning, varom i § 18 förmäles, av ärenden, som skola
förekomma till behandling å kommunalstämma;
avgiva infortrade betänkanden — — — socknenämnds handläggning
överlämnat.

§ 40.

Mom. 1. Kommunalstämman utser, med hänsikt till kommunens vidd och folkmängd, det antal ledamöter, varav kommunalnämnden skall vara sammansatt; dock må detta antal icke vara under fem eller över elva.

Vid samma tillfälle utses jämväl ett lika antal suppleanter.

Mom. 2. Val av ledamöter och suppleanter i kommunalnämnd sker proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas

av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal ordinarie ledamöter valet avser, ökat med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade kommunmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 42.

I avseende — — — stadgat är.

Beträffande såväl de ordinarie ledamöternas som suppleanternas tjänstgöringstid gäller vad i § 28 mom. 2 är stadgat i avseende å kommunalfullmäktige.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstid, och har valet ej skett proportionellt, anställs fyllnadsval; och bör dylikt val, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, äga rum å ordinarie kommunalstämma i december. Den sålunda valde tjänstgör under den tid, som för den avgångne återstår. Avgår ordinarie ledamot, som utsetts vid proportionellt val, inkallas till ordinarie ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordning bör i stället inträda.

§ 48.

Kommunalnämnden må ej handlägga ärende, där icke mer än hälften av ledamöternas hela antal är tillstädes.

§ 65.

Debiterings- och uppbördslängden skall tillställas — — — giver tillkänna, att längden på lämplig ort — — — och å densamma längden till justering — — — funnit fog.

Nämnda stämma — — — månad sammanträda.

§ 66.

Kommunalstämman åligger att över de anmärkningar, som då mot längden framställas, genast besluta och i längden låta införa därvid godkända ändringar, varefter längden, sålunda granskad och avslutad, skall, försedd med intyg därom — — — januari månad.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919; dock skall vad i § 18 första stycket och § 36 mom. 4 enligt deras nya lydelse är stadgat gälla först från och med den 1 maj 1919.

I kommun eller municipalsamhälle, där kommunal- eller municipalfullmäktige finnas eller skola tillsättas, skall å stämma före utgången av mars månad 1919 val av hela antalet fullmäktige äga rum. Därvid skall halva antalet fullmäktige eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, utses för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1920 och återstående antalet fullmäktige för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1922; och böra de fullmäktige, som skola kvarstå till utgången av år 1920, och de, som skola kvarstå till utgången av år 1922, utses genom särskilda val. Tjänstgöringstiden för de fullmäktige, som dessförinnan utsetts för tid efter den 31 december 1918, skall utgå den 30 april 1919.

Särskild röstlängd skall på grundval av mantalslängden för år 1918 och med tillämpning av de nya bestämmelserna angående rösträtt och röstgrund uppläggas så tidigt att den kan företagas — — — under nämnda månad. Närmare föreskrifter i avseende å längdens uppläggande och om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen. Denna längd skall med tillämpning av hittills gällande bestämmelser om röstlängds tillhandahållande, granskning och justering komma till användning, intill dess röstlängd blivit i den ordning, § 14 stadgar, första gången upprättad och fastställd.

Där i fall, som i § 29 mom. 5 a) tredje stycket sägs, ordförande vid distriktsstämma jämte suppleant för honom ej finnes utsedd, skall sådan ordförande jämte suppleant utses i god tid före fullmäktigvalet.

Under tiden från denna lags ikraftträdande intill utgången av år 1919 utgör vad i § 12 andra stycket stadgas ej hinder för äkta make att på grund av fullmakt föra talan och utöva rösträtt jämväl för andra maken.

L a g

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 7, 9—13, 15—18, 24, 25, 28, 41 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1918. 14 saml. (Nr 40.)

§ 7.

Mom. 1. Uti stad med över 1,500 invånare — — — stadsfullmäktige.

Mom. 2. I stad med 1,500 invånare — — beslutanderätt överlåten.

Förslag — — — fattande.

Beslut — — — anmälas.

§ 9.

Rättighet att vid allmän rådstuga deltaga i överläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, vilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser av stadens medlemmar förbehållna, tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

a) är omyndig förklarad,

b) är i konkurstillstånd,

c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning,

d) i avseende å påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år, eller

e) är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

§ 10.

Den omständigheten, att endera av äkta makar är sin rösträtt förlustig, inverkar ej på den rösträtt, som må den andra maken lagligen tillkomma.

§ 11.

Varje röstberättigad äger en röst.

§ 12.

Röstägande är berättigad att sin talan och rösträtt å allmän rådstuga på annan röstägande överlåta.

Ej må någon på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mer än en röstberättigad.

Fullmakten skall — — — underskrift bestyrkt.

§ 13.

Mom. 1. Före den 25 juni varje år skall i stad, där magistrat ej finnes, av den tjänsteman, som verkställer debiteringen av utskylderna till kronan, samt i annan stad av magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro för nämnda debitering förordnade, av dessa under magistratens inseende upprättas röstlängd för kommunen. Röstlängden skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla i kommunen mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugutre år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad i § 9 stadgas såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugutre år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

Mom. 2. Röstlängden skall senast den 25 juni vara avsänd eller avlämnad till magistraten, där denna ej själv verkställt upprättandet. Vad i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till personer, som i längden upptagits såsom icke röstberättigade, om framställande av anmärkningar mot längden och om underrättelse till den, mot vars rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådana anmärkningar samt om längdens justering ävensom om klagan över magistratens beslut skall äga motsvarande tillämpning.

Mom. 3. Har mot röstlängd, som blivt i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände, där ej, på sätt i mom. 4 här nedan stadgas, rättelse skall verkställas, den röstlängd till ovillkorlig efterrättelse vid allmän rådstuga, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

Mom. 4. Har på klagan, som i samband med besvär över allmän rådstugas beslut blivt förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktigheten länt till beslutets upphävande eller ej, Konungens befallningshavande förordna om införande i längden av de utav beslutet föranledda rättelser.

§ 15.

Kallelse — — — kändedom.

I december — — — av de i omröstningen deltagandes röster, skall kallelsen — — — tidning.

Kallelsen — — — överläggning förekomma.

För ärende — — — blivit bestämt. Beslut om utgift — — — rådstuga fattas.

§ 16.

Ej må ärende å allmän rådstuga till behandling företagas förr, än det blivit vederbörligen berett av magistraten eller stadens drätselkam- mare eller annan av allmän rådstuga tillsatt styrelse, dit detsamma efter ärendets beskaffenhet hör, eller av särskilt för sådan beredning utsedda personer.

Skola två eller flera personer utses för beredning, varom ovan för- mäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1.

§ 17.

Mom. 1. Kan ärende, som vid allmän rådstuga handläggas, å den utsatta dagen icke till slut bringas, skall rådstugan fortsättas å annan dag och, därest rådstugan så besluter, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har magistraten att, innan sammankomsten upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva dagen för rådstugans fortsättande.

Mom. 2. Om vid ärendes behandling å rådstuga begäres uppskov med detsammas avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som magistraten har att med iakttagande av de i § 15 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutas av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 18.

Mom. 1. För varje fråga — — — eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, oeh befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med

klubbslag. Omröstning skall verkställas efter upprop och, därest icke sluten omröstning begäres, ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, är den mening beslut, som ordföranden biträder.

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom — — — stadsplan eller tomtindelning;

b) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag för ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under det löpande året anslag ej utgår, i stad, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 10 kronor;

d) höjande av visst under det löpande året utgående anslag, då höjningen skulle utgöra:

1:o) mer än 25 % i stad, där högsta kommunalskatten överstiger 10 kronor men icke 13 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2:o) mer än 15 % i stad, där högsta kommunalskatten överstiger 13 kronor men icke 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3:o) mer än 10 % i stad, där högsta kommunalskatten överstiger 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

f) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen;

g) efterskänkande av oguldna stadsutskylder.

Mom. 3. Med kommunalskatt avses i mom. 2 c) och d) utskylder till staden vare sig de beslutats å allmän rådstuga, av stadsfullmäktige eller å kyrkostämma.

Mom. 4. Efterskänkande av oguldna stadsutskylder må ske allenast, där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Mom. 5. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt be-
lopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

§ 24.

Mom. 1. Valet sker med slutna sedlar. Därvid skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må — — — själva fullmäktigvalet.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager partibeteckning å annat ställe än ovanför namnen.

Upptager valsedel — — — vare ändock giltig.

Finns i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

Mom. 2. Valet får ej — — — inom vallokalen.

Vid valförrättning skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas valmännen — — — valurnan är tom.

Valmännen äga — — — kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon av omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, varvid iakttages, att, — — — att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan — — — därtill utser.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Då uppehåll — — — röstningen avslutad.

§ 25.

För rösternas sammanräknande — — — avse själva fullmäktigvalet.

Härvid iakttages i fråga om den fria gruppen:

1:o) Vid första sammanräkningen gäller varje valsedel såsom hel röst. Det namn — — — första i ordningen.

2:o) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel såsom hel röst, där icke — — — rum i ordningen. Annan valsedel gäller såsom halv röst, där ett av dessa namn erhållit rum i ordningen; såsom en tredjedels röst, där två av dessa namn uppförts i ordningen; såsom en fjärdedels röst, där tre av dessa namn uppförts i ordningen — — — högsta rösttalet.

I fråga om partigrupp iakttages:

1:o) Upptaga valsedlar till antal av mer än hälften av hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, bliver detta namn det första i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första namn och utgöra mer än två tredjedelar av gruppens rösttal — — — samma första och samma andra namn samt utgöra mer än tre fjärdedelar av gruppens rösttal — — — efter samma grunder.

2:o) I den mån — — — motsvarande tillämpning.

§ 28.

Mom. 1. Hava vid valet — — — de återstående platserna.

Mom. 2. Avgår stadsfullmäktig — — — tilldelats honom.

Vid den nya — — — själva fullmäktigvalet. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst på sedeln.

Den, som erhållit — — — inläggas under försegling.

Mom. 3. Finnes i fall — — — blivit vald.

§ 41.

För varje fråga — — — eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver — — — en röst.

Till beslut i de uti § 18 mom. 2 angivna fall erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster.

I övriga frågor bestämmes, där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, utgången genom enkel röstpluralitet. Utfalla — — — lika antal röster.

Vad i § 17 mom. 2 samt § 18 mom. 3, 4 och 5 är för allmänna rådstugan stadgat — — — å stadsfullmäktige.

§ 56.

Ledamöterna i drätselkammaren — — — av allmänna rådstugan.

Sådant val sker, där två eller flera personer skola utses, proportionellt på sätt — — — ökat med 1.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919; dock skall vad i § 16 första stycket och § 41 tredje stycket enligt deras nya lydelse är stadgat gälla först från och med den 1 april 1919.

I stad, där stadsfullmäktige finnas, skall under mars månad 1919 val av hela antalet stadsfullmäktige äga rum. Därvid skall halva antalet fullmäktige eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, utses för tiden från och med den 1 april 1919 till och med den 31 december 1920 och återstående antalet fullmäktige för tiden från och med den 1 april 1919 till och med den 31 december 1922; och böra de fullmäktige, som skola kvarstå till utgången av år 1920, och de, som skola kvarstå till utgången av år 1922, utses genom särskilda val. Tjänstgöringstiden för de fullmäktige, som dessförinnan utsetts för tid efter den 31 december 1918, skall utgå den 31 mars 1919.

Särskild röstlängd skall på grundval av mantalslängden för år 1918 och med tillämpning av de nya bestämmelserna angående rösträtt och röstgrund uppläggas så tidigt, att den kommer — — — mars månad 1919. Närmare föreskrifter i avseende å längdens uppläggande och om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen. Denna längd skall med tillämpning av hittills gällande bestämmelser om röstlängds tillhandahållande, granskning och justering komma till användning intill dess röstlängd blivit i den ordning, § 13 stadgar, första gången upprättad och fastställd.

Under tiden från denna lags ikraftträdande intill utgången av år 1919 utgör vad i § 12 andra stycket stadgas ej hinder för äkta make att på grund av fullmakt föra talan och utöva rösträtt jämväl för andra maken.

Lag

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 5—11, 14, 23 och 49 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

Mom. 1. För val — — — i valkretsar.

Vid valkretsindelningen — — — särskilda valkretsarna.

Indelningen i — — — uppgjort förslag.

Mom. 2. Före den 25 juni varje år låter magistraten upprätta röstlängd för valet. Röstlängden skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla i kommunen mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller

under kalenderåret uppnå en ålder av tjugutre år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad i § 7 stadgas såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugutre år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

Mom. 3. Röstlängden skall senast den 25 juni vara avlämnad till magistraten. Vad i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till personer, som i längden upptagits såsom icke röstberättigade, om framställande av anmärkningar mot längden och om underrättelse till dem, mot vars rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådana anmärkningar samt om längdens justering, ävensom om klagan över magistratens beslut skall äga motsvarande tillämpning.

Mom. 4. Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände, där ej, på sätt i mom. 5 här nedan stadgas, rättelse skall verkställas, den röstlängd till ovillkorlig efterrättelse vid val av stadsfullmäktige, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

Mom. 5. Har på klagan, som i samband med besvär över stadsfullmäktigval blivit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktigheten länt till beslutets upphävande eller ej, överståthållarämbetet i längden införa de av beslutet föranledda rättelser.

§ 6.

Mom. 1. Kallelse till valförrättningen — — — vanligen intagas.

I kallelsen — — — noggrant angivas.

Mom. 2. Valet av stadsfullmäktige — — — äger bestämma.

En var valberättigad — — — rösträtt utöva.

Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Ordningen för — — — börja valet.

§ 7.

Rättighet att delta i val av stadsfullmäktige tillkommer envar i kommunen mantalsskriven man eller kvinna, som är svensk undersåte samt senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1918. 14 saml. (Nr 40.)

Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

- a) är omyndig förklarad,
- b) är i konkurstillstånd,
- c) är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning,
- d) i avseende å påförda utskylder till kommunen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, häftar för utskylder för flera än två av dessa år, eller
- e) är från ovannämnda rättighet utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

§ 8.

Mom. 1. Den omständigheten, att endera av äkta makar är sin rösträtt förlustig, inverkar ej på den rösträtt, som må den andra maken lagligen tillkomma.

Mom. 2. Röstägande är berättigad att sin rösträtt på annan röstägande överlåta.

Ej må någon på grund av fullmakt utöva rösträtt för mer än en röstberättigad.

Fullmakten skall — — — underskrift bestyrkt.

§ 9.

Varje röstberättigad äger en röst.

§ 10.

Mom. 1. Valet sker med slutna sedlar. Därvid skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må — — — namnen avse själva fullmäktigvalet.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager partibeteckning å annat ställe än ovanför namnen.

Upptager valsedel — — — vare ändock giltig.

Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

Mom. 2. Valförrättning får ej — — — inom vallokalen.

Vid valförrättning skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till

storlek och beskaffenhet, tillhandahållas valmännen — — — valurnan är tom.

Valmännen äga — — — kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon av omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, varvid iakttages, att om han — — — tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ördföranden kuvertet i valurnan — — — därtill utser.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Då uppehåll — — — röstningen avslutad.

§ 11.

För rösternas sammanräknande — — — själva fullmäktigvalet.

Härvid iakttages i fråga om den fria gruppen:

1:o) Vid första sammanräkningen gäller varje valsedel såsom hel röst. Det namn — — — första i ordningen.

2:o) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel såsom hel röst, där icke — — — i ordningen. Annan valsedel gäller såsom halv röst, där ett av dessa namn erhållit rum i ordningen; såsom en tredjedels röst, där två av dessa namn uppförts i ordningen; såsom en fjärdedels röst, där tre av dessa namn uppförts i ordningen — — — högsta rösttalet.

I fråga om partigrupp iakttages:

1:o) Upptaga valsedlar till antal av mer än hälften av hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, bliver detta namn det första i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första namn och utgöra mer än två tredjedelar av gruppens rösttal — — — samma första och samma andra namn samt utgöra mer än tre fjärdedelar av gruppens rösttal — — — efter samma grunder.

2:o) I den mån — — — motsvarande tillämpning.

§ 14.

Mom. 1. Hava vid valet — — — de återstående platserna.

Mom. 2. Avgår stadsfullmäktig — — — tilldelats honom.

Vid den nya — — — själva fullmäktigvalet. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valda, vilkens namn står främst å sedeln.

Den, som erhållit — — — inlägges under försegling.

Mom. 3. Finnes i fall — — — blivit vald.

§ 23.

Mom. 1. För varje fråga — — — eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter — — — stadsfullmäktig en röst.

Där ej — — — lika antal röster.

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom — — — stadsplan eller tomtindelning;

b) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

c) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

d) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande, eller ingående av borgen;

e) efterskänkande av oguldna stadsutskylder.

Mom. 3. Efterskänkande av oguldna stadsutskylder må ske allenast, där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Mom. 4. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

§ 49.

Den, som med stadsfullmäktiges eller av dem tillsatta nämnders — — — till överståthållarämbetet ingivas.

Klaganden skall — — — med § 24 offentliggjordes.

Söker klaganden — — — helhet förordna.

Besvär, varmed — — — prövning upptagas.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919; dock skall vad i § 23 mom. 2 och 3 enligt deras nya lydelse är stadgat gälla först från och med den 1 april 1919.

År 1919 skall å stadgad tid val av hela antalet stadsfullmäktige äga rum. Därvid skall inom varje valkrets hälften av det för kretsen bestämda antalet eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, utses för två år från och med den 1 april 1919 och återstoden av det för kretsen bestämda antalet för fyra år från och med sistnämnda dag; och böra de fullmäktige, som skola kvarstå två år, och de, som skola kvarstå fyra år, utses genom särskilda val. Tjänstgöringstiden för de stadsfullmäktige, som dessförinnan utsetts, skall utgå den 31 mars 1919.

Röstlängd för varje valkrets skall i hittills gällande ordning men med tillämpning av de nya bestämmelserna angående rösträtt och röstgrund uppläggas så tidigt, att den kan, med iakttagande av hittills gällande föreskrifter angående längdens tillhandahållande och prövning av framställda anmärkningar, komma till användning vid valet.

Under tiden från denna lags ikraftträdande intill utgången av år 1919 utgör vad i § 8 mom. 2 andra stycket stadgas ej hinder för äkta make att på grund av fullmakt utöva rösträtt jämväl för andra maken.

L a g.

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 2, 6, 7, 12, 13, 15, 23 och 35 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

Till kyrkostämmas handläggning höra frågor om:

- 1) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;
- 2) folkskol- och fortsättningsskolundervisningen — — — försummade barn;

- 3) val av ledamöter i kyrkoråd samt ledamöter i skolråd — — —
 annorlunda stadgat är;
- 4) kyrkomedels användande — — — styrelses räkenskaper;
- 5) hushållning med och vård om kyrkans egendom;
- 6) byggnad och underhåll — — — andra kyrkobetjante;
- 7) bestämmande av avgifter — — — försummade barn;
- 8) fördelning av bänkrum i kyrkan;
- 9) ordnande och fördelning — — — kyrkans egendom; ävensom
- 10) överenskommelser rörande prästerskaps, skollärares och kyrkobetjänings löneförmåner.

§ 6.

Vad för kommunalstämma på landet och för allmän rådstuga i stad är stadgat i avseende på rösträtts utövning och överlåtande på annan person skall jämväl tillämpas i fråga om kyrkostämma.

Vid omröstning skall den för vederbörande kommun å landet eller för stad senast fastställda röstlängd ligga till grund. På Konungen ankommer att i fråga om sådan längd meddela de särskilda föreskrifter, som erfordras för iakttagande av vad i § 4 stadgats om vissa personers undantagande från rösträtt.

§ 7.

Där stads- och landsförsamlingar — — — varefter de för varje mening avgivna rösterna sammanräknas.

Vad sålunda är stadgat — — — med varandra förenade.

§ 12.

Kallelse till kyrkostämma — — — överläggningsämne för sammanträdet.

Har domkapitlet — — — kallelsen utfärda.

Kungörelsen uppläses — — — ånyo uppläses.

För ärende — — — dag den pålyses. Beslut om utgift eller erläggande av bidrag därtill må ej vid sådan stämma fattas.

Kungörelsen skall — — — ändamålet bestämmer.

Tillkännagivande om tid — — — två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster annorlunda beslutar, — — — en tredjedel av de i omröstningen deltagandes röster, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning.

Tillkännagivandet skall — — — å kyrkostämman förekomma.
På kyrkostämma ankommande — — — nästföljande kalenderår.
Ordföranden skall — — — före stämman.
Den omständigheten — — — för stämmans hållande.

§ 13.

Mom. 1. De ärenden, som å kyrkostämma till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda — — — lämpligt eller nödigt.

Val må dock kunna av kyrkostämma förrättas utan föregående beredning. Lag samma vare, där ärende kräver skyndsam handläggning och icke avser utgift eller avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom särskilt är stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, som erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade församlingsmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Mom. 2. Kan ärende, som av kyrkostämma handlägges, å den utsatta dagen icke bringas till slut, skall stämman fortsättas å annan dag och, därest stämman så beslutar, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har ordföranden att, innan sammankomsten upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva dagen för stämmans fortsättande.

Mom. 3. Då jämlikt mom. 1 eller § 23 val sker proportionellt, äger ordföranden, om han med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning så finner nödigt, att, sedan valsedlarna avlämnats, och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. I sådant fall skola vid stämman utses minst två personer att såsom kontrollanter närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valsedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i kontrollanternas närvaro förvissa sig om att sigillen äro obrutna.

Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Mom. 4. Om vid ärendes behandling å stämma begäres uppskov

med detsammias avgörande och minst en tredjedel av de närvarande därom förena sig, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 12 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov, som nu är sagt, må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutas av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 15.

Mom. 1. Sedan överläggningen förklarats — — — nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Omröstning skall verkställas efter upprop, och, därest icke sluten omröstning begäres, ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

Mom. 2. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser:

a) avhändande av fast egendom — — — av sådan egendom;
 b) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;
 c) beviljande av anslag för ändamål eller behov, som icke är nytt men för vilket under det löpande året anslaget ej utgår, i *församling på landet*, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 9 kronor, i *stadsförsamling*, där högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete överstiger 10 kronor, samt i *förenade stads- och landsförsamlingar*, därest högsta kommunalskatten för 100 kronors inkomst av kapital och arbete i någon av församlingarna överstiger 10 kronor;

d) höjande av visst under det löpande året utgående anslag i *församling på landet*,

så vitt höjningen skulle utgöra:

1) mer än 25 %, därest högsta kommunalskatten överstiger 9 kronor men icke 12 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2:o) mer än 15 %, därest högsta kommunalskatten överstiger 12 kronor men icke 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3:o) mer än 10 %, därest högsta kommunalskatten överstiger 15 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

i *stadsförsamling*,

så vitt höjningen skulle utgöra:

1) mer än 25 % i församling, där högsta kommunalskatten överstiger 10 kronor men icke 13 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2) mer än 15 % i församling, där högsta kommunalskatten överstiger 13 kronor men icke 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3:o) mer än 10 % i församling, där högsta kommunalskatten överstiger 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

samt i *förenade stads- och landsförsamlingar*,
så vitt höjningen skulle utgöra:

1) mer än 25 %, därest högsta kommunalskatten i någon av församlingarna överstiger 10 kronor men icke 13 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

2:o) mer än 15 %, därest högsta kommunalskatten i någon av församlingarna överstiger 13 kronor men icke 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete,

3:o) mer än 10 %, därest högsta kommunalskatten i någon av församlingarna överstiger 16 kronor för 100 kronors inkomst av kapital och arbete;

e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

f) upptagande eller förnyande av lån eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande eller ingående av borgen;

g) efterskänkande av oguldna kommunalutskylder.

Mom. 3. Med kommunalskatt avses i mom. 2 c) och d) utskylder till kommunen, vare sig de beslutats å kommunalstämma eller å kyrkostämma.

Mom. 4. Efterskänkande av oguldna kommunalutskylder må ske allenast, där, efter prövning av varje särskilt fall, verkligt ömmande omständigheter befunnits föreligga.

Mom. 5. Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

§ 23.

Kyrkoherden eller den — — — i kyrkorådet ordförande.

I skolrådet — — — vara ordförande.

I den — — — stämman tillstådes.

Till ledamöter i kyrkorådet äger församlingen att å kyrkostämma utse, till det antal den finner lämpligt, för gudsfruktan och nit kända män eller kvinnor.

Till ledamöter — — — män eller kvinnor.

Ledamöter i särskild — — — styrelsen företrädda.

Väljes kvinna — — — avsäga sig uppdraget.

Skolrådet väljer — — — en vice ordförande.

Särskild fortsättningsskolestyrelse — — — vice ordförande.

I såväl kyrkorådet — — — icke understiga fem.

Ledamöterna — — — vunnit tillämpning.

Kyrkovärdar väljas av kyrkorådet bland dess ledamöter för en tid av två år.

Då val av ledamöter i kyrkoråd eller skolråd äger rum, må, där församlingen så beslutar, jämväl utses suppleanter till lika antal. I avseende å valbarhet och tjänstgöringstid gälle för suppleant vad om ledamot är stadgat.

Val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd eller skolråd skall ske proportionellt på sätt som därom särskilt är stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal ordinarie ledamöter, valet avser, ökat med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade församlingsmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstid och har valet ej skett proportionellt, anställs fyllnadval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår. Avgår ordinarie ledamot, som utsetts vid proportionellt val, inkallas till ordinarie ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordning bör i stället inträda.

§ 35.

De avgifter, om vilka kyrkostämma beslutar, sköla, utom i de fall, för vilka annorlunda är i lag eller författning föreskrivet, utgå på sätt om bidrag till kommuns gemensamma utgifter är stadgat i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad, med iakttagande därav — — — av kyrkostämma beslutas.

I fråga — — — icke ändring.

Angående den lindring — — — är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919.

De röstlängder, som, enligt vad särskilt är stadgat, skola upprättas under början av år 1919, skola i den ordning Konungen föreskriver för- ses med anteckning, om vilka i längden upptagna personer äro på grund av stadgandet i § 4 undantagna från rösträtt; och skola därefter dessa längder, med tillämpning av hittills gällande bestämmelser om röstlängds granskning och justering, komma till användning vid kyrkostämma, intill dess röstlängd för kommun å landet eller för stad blivit första gången upprättad och fastställd i den ordning de därom givna nya bestämmel- serna föreskriva.

Vad angående överlåtelse av rösträtt är för tiden från och med den 1 mars 1919 intill samma års utgång särskilt stadgat i fråga om kommunalstämma på landet och allmän rådstuga i stad, skall äga mot- svarande tillämpning i fråga om kyrkostämma.

Lag

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Häri genom förordnas, att §§ 2, 4—6, 8, 11, 13, 16 och 25 i förord- ningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

Till kyrkostämmas handläggning höra frågor om:

- 1) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;
- 2) upprättande och underhåll av församlingsbibliotek;
- 3) uppfostran åt — — — är barnavårdsnämnd.
- 4) val av ledamöter i kyrkoråd, ledamöter i skolråd — — — äger utse;
- 5) orgelnisters, kyrkosångares och klockares tillsättande och av- skedande;
- 6) användande av — — — sådana medel;
- 7) hushållning med — — — tillhörig egendom;
- 8) byggnad, underhåll — — — eller kyrkobetjante;
- 9) bestämmande av — — — och boställe;

- 10) fördelning av bänkrum i kyrkan;
- 11) bestämmande av — — — kyrkans tillhörighet;
- 12) överenskommelser rörande prästerskapets och kyrkobetjänings löneförmåner.

Om vård och förvaltning av vissa kyrkogårdar genom kyrkogårdsnämnd är särskilt stadgat.

§ 4.

Rättighet att deltaga i kyrkostämmas överläggningar och beslut tillkommer man eller kvinna, som

- a) är medlem av svenska kyrkan,
- b) vid val av stadsfullmäktige har rösträtt,
- c) är inom församlingen mantalsskriven samt
- d) i avseende å påförda utskylder till församlingen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, icke häftar för utskylder för flera än två av dessa år.

Den, som till — — — kyrkostämma undantagen.

Den, som i och för — — — församlings kyrkostämma.

§ 5.

Mom. 1. Varje röstberättigad äger en röst.

Mom. 2. Vid omröstning å kyrkostämma skall den för stadsfullmäktigval gällande röstlängd ligga till grund; och skall för sådant ändamål utdrag av längden, i vad den avser varje särskild församling, varje år ofördröjligen efter det längden av magistraten fastställts, genom överståthållarämbetets försorg tillställas församlingens kyrkoherde. Intill dess så skett, skall det nästföregående år överlämnade utdrag av då fastställda röstlängd lända till efterrättelse.

På Konungen ankommer att i fråga om längd för stadsfullmäktigval samt om vederbörande myndigheters skyldighet att lämna uppgifter att införas i längden, meddela de föreskrifter, som erfordras för iakttagande av de särskilda villkor för utövande av rösträtt å kyrkostämma, varom i § 4 stadgas.

§ 6.

Mom. 1. Frånvarande må ej — — — annan röstägande överlåta.

Ej må någon på grund av fullmakt utöva rösträtt för mer än en röstberättigad.

Mom. 2. Fullmakten skall — — — underskrift bestyrkt.

Mom. 3. Ej må — — — ämne anföra.

§ 8.

Två ordinarie kyrkostämmor skola årligen hållas, den ena före maj månads utgång för besluts fattande om föregående — — — av revisorer. Den, vilken — — — sagda förvaltning.

§ 11.

De ärenden, som å kyrkostämma till avgörande företagas, skola förut vara vederbörligen beredda — — — lämpligt eller nödigt.

Val må dock kunna av kyrkostämma förrättas utan föregående beredning.

Lag samma vare, där ärende kräver skyndsam handläggning och icke avser utgift eller avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Skola två eller flera personer utses för särskild beredning, varom ovan förmäles, sker valet proportionellt, på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade församlingsmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

§ 13.

Mom. 1. Sedan överläggningen — — — med klubbslag.

Mom. 2. Omröstning skall verkställas efter upprop och, därest icke sluten omröstning begäres, ske öppet.

Mom. 3. Till beslut erfordras blott enkel pluralitet av de avgivna rösterna.

Mom. 4. Falla rösterna lika för olika meningar, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 16.

Mom. 1. Kan ärende, som av kyrkostämma handlägges, å den uttagna dagen icke bringas till slut, skall stämman fortsättas å annan dag

och, därest stämman så besluter, kungörelse härom i vederbörlig ordning utfärdas. Beslutes icke kungörelse, har ordföranden att, innan sammankomsten upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva dagen för stämmas fortsättande. Den del av protokollet, som om sagda ärende handlar, skall icke justeras innan överläggning därom slutad är.

Mom. 2. Då jämlikt § 11 eller § 25 val sker proportionellt, äger ordförande, om han med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning så finner nödigt, att, sedan valedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. I sådant fall skola vid stämman utses minst två personer att såsom kontrollanter närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i kontrollanternas närvaro förvissa sig om att sigillena äro obrutna.

Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Mom. 3. Om vid ärendes behandling å stämma begäres uppskov med detsammas avgörande och minst en tredjedel av de närvarande sig därom förena, då skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att med iakttagande av de i § 10 givna föreskrifter kungöra.

Uppskov må ej ske i fråga om val eller mer än en gång i något ärende, såvida icke uppskovet beslutas av pluraliteten i vanlig ordning.

§ 25.

Mom. 1. Kyrkoherden eller den — — — som skolrådet ordförande.

Mom. 2. Till ledamöter i kyrkorådet äger församlingen att å kyrkostämma utse, till det antal den finner lämpligt, för gudsfruktan och nit kända män eller kvinnor.

Mom. 3. Till ledamöter — — — män eller kvinnor.

Skolrådet väljer — — — en vice ordförande.

Mom. 4. Kvinna, som — — — avsäga sig uppdraget.

Mom. 5. I så väl — — — icke understiga fem.

Mom. 6. Ledamöterna i kyrko- och skolråden — — — åter inväljas.

Kyrkovärdar väljas av kyrkorådet bland dess ledamöter för en tid av två år.

Mom. 7. Då val av ledamöter i kyrkoråd äger rum, må, där församlingen så beslutar, jämväl utses ett lika antal suppleanter. I av-

seende å valbarhet gälle vad om ledamot är stadgat. Tjänstgöringstid för suppleant är två år.

Vad här ovan — — — ledamöterna i skolrådet.

Val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd eller skolråd sker proportionellt på sätt som därom är särskilt stadgat; därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal ordinarie ledamöter, valet avser, ökat med 1; och har i sådant fall stämman att bland de närvarande röstberättigade församlingsmedlemmarna utse erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

Avgår ordinarie ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstid, och har valet ej skett proportionellt, må vid nytt val annan utses i hans ställe. Den sålunda valde tjänstgör under den tid, som för den avgångne återstår. Avgår ordinarie ledamot, som utsetts vid proportionellt val, inkallas till ordinarie ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordning bör i stället inträda.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919.

Röstlängd för kyrkostämma skall i hittills gällande ordning men med tillämpning av de nya bestämmelserna om rösträtt och röstgrund uppläggas så tidigt, att den kan, i den ordning hittills skolat ske, justeras vid den första ordinarie kyrkostämman under år 1919 och skall denna längd sedermera lända till efter rättelse, intill dess utdrag av ny röstlängd blivit jämlikt § 5 mom. 2 församlingens kyrkoherde tillställd.

Under tiden från denna lags ikraftträdande intill utgången av år 1919 utgör vad i § 6 mom. 1 andra stycket stadgas ej hinder för äkta make att på grund av fullmakt utöva rösträtt jämväl för andra maken.

L a g

om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting
den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 2, 4—6, 8, 10, 13 och 40 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

1. För val — — — för städerna.
För varje valkrets — — — fullt tal av 5,000.
2. Domsaga med en folkmängd av 40,000 eller däröver — — — skall delas i valkretsar under iakttagande, att för varje valkrets komma att utses minst fem, högst åtta landstingsmän; att området för varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att delning av domsaga, som utgöres av flera tingslag eller härad — — — mindre folkmängd än 20,000, då synnerliga skäl därtill äro.
Med tingslag — — — egen domkrets.
Domsaga, vars folkmängd ej uppgår till 40,000, utgör en valkrets.
Höra delar — — — valkrets.
3. Stad, vars folkmängd utgör minst 10,000, bildar egen valkrets. Stad med mindre folkmängd än 10,000 skall förenas — — — med minst 10,000, högst 20,000 invånare — — — uppgår till 10,000.
4. Därest det antal — — — ej må vara lägre än fem eller högre än åtta.
5. I sammanhang — — — lika fördelat.
6. Indelningen i — — — Konungens befallningshavande.
7. Varda de — — — omförmälda valkretsgrupper.
Har vid — — — och suppleanter.
Skola de — — — stadgade val.
Förslag till — — — tjänstgöringstiden inskränkes.
8. Har förordnande — — — må föranledas.
Om folkmängden — — — äga rum.
Därest val — — — och suppleanter.
I fall — — — tjänstgöringstiden inskränkes.
9. Utträder stad — — — befattningar fortfara.
Har beslut — — — må föranledas.
Om folkmängden — — — äga rum.
Därest val — — — och suppleanter.
I fall — — — tjänstgöringstiden inskränkes.

§ 4.

- Valen av landstingsmän — — — med slutna sedlar.
Vid valen skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.
Å valsedel må — — — för viss meningsriktning).
Namnen skola — — — valet av landstingsmän.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager partibeteckning å annat ställe än ovanför namnen.

Upptager valsedel — — — vare ändock giltig.

Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

§ 5.

1. Rätt att deltaga i landstingsmannaval tillkommer en var i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man eller kvinna, som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugusju års ålder.

Vid valet skall den för vederbörande kommun å landet eller för stad senast fastställda röstlängd ligga till grund; och ankomme på Konungen att i fråga om sådan längd meddela de särskilda föreskrifter, som erfordras för iakttagande av vad nyss stadgats om viss särskild ålder såsom villkor för rösträtt vid landstingsmannaval.

2 a) Val av landstingsmän — — — kommunalstyrelse på landet.

b) Valet förrättas — — — till kommunalstämma stadgas.

Om rösträtt, dess utövning och överlåtande på annan gäller vad — — — är stadgat.

c) Valet skall förrättas — — — i omröstningen deltagandes röster så beslutar, å annan dag under senare hälften av mars månad.

Valet får — — — noggrant angivas.

d) Ej må — — — inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid stämmans ordförande biträdes av två av densamma utsedda personer, skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas valmännen — — — valurnan är tom.

Valmännen äga avgiva — — — kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon av omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, varvid iakttages, att, — — — att kuvertet är behörigen stämplat, men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden — — — själv därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, utöva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Då uppehåll — — — sigillerna äro obrutna.

De valmän — — — röstningen avslutad.

Omedelbart därefter — — — i protokollet avtryckas.

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1918. 14 saml. (Nr 40.)

Sedan valprotokollet uppläst — — — skall försändelsen assureras.

e) Domhavanden skall — — — från valens förrättande.

Vid förrättningen biträdes — — — är valförrättningen avslutad.

3. a) I stad förrättas valet inför magistraten.

Valet, som skall — — — noggrant angivas.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utövning och överlåtande på annan gäller vad för allmän rådstuga är stadgat.

I övrigt skall — — — är föreskrivet.

b) I stad — — — för sammanräkningen tillkännagivas.

För annan stadsvalkrets — — — skall försändelsen assureras.

Sammanräkningen av rösterna — — — mest spridda tidningar.

Valets utgång kungöres — — — är valförrättningen avslutad.

4. Vid avfattande — — — Kungl. Maj:t fastställes.

§ 6.

För rösternas sammanräknande — — — en grupp (partigrupp).

Inom varje grupp — — — avse själva landstingsmannavalet.

Härvid iakttages i fråga om den fria gruppen:

1:o) Vid första sammanräkningen gäller varje valsedel såsom hel röst. Det namn — — — första i ordningen.

2:o) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel såsom hel röst, där icke — — — rum i ordningen. Annan valsedel gäller såsom halv röst, där ett av dessa namn erhållit rum i ordningen; såsom en tredjedels röst, där två av dessa namn uppförts i ordningen; såsom en fjärdedels röst, där tre av dessa namn uppförts i ordningen — — — högsta rösttalet.

I fråga om partigrupp iakttages:

1:o) Upptaga valsedlar till antal av mer än hälften av hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, bliver detta namn det första i ordningen; upptaga valsedlar, som hava samma första namn och utgöra mer än två tredjedelar av gruppens rösttal — — — samma första och samma andra namn samt utgöra mer än tre fjärdedelar av gruppens rösttal — — — efter samma grunder.

2:o) I den mån — — — motsvarande tillämpning.

§ 8.

1. Sedan valet — — — först tilldelats honom.

De nya sammanräkningarna — — — landstingsmännen blivit valda.

Vid varje ny — — — landstingsmannavalet. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall — — — vald till suppleant.

2. Vid valtillfället skall — — — blivit tidigare vald.

§ 10.

Valbar till landstingsman är en var inom landstingsområdet vid landstingsmannaval röstberättigad man eller kvinna.

Landstingsman kan ej vara:

a) den som icke råder över sig och sitt gods;

b) den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra nämnda påföljd;

c) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund att hon står under mannens målsmanskap obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna avsäga sig uppdraget, såvida han ej fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst avsäga sig uppdraget.

§ 13.

Är någon missnöjd — — — föredragas och avgöras.

Skiljes den valde från uppdraget, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen underrättas.

§ 40.

1. För att såsom landstingets beslut gälla, skall i följande ämnen erfordras, att två tredjedelar av de avgivna rösterna om beslutet sig förenat:

a) beslut, att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 20,000; eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 10,000

skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

b) underkännande av någons behörighet att såsom ledamot i landstinget taga inträde eller medgivande, varom i § 32 sägs;

c) påläggande av avgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år;

d) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

f) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, eller ingående av borgen;

g) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet; och

h) uppskov till nästa landsting av väckta frågor.

2. Beslut om — — — därav ske.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919.

Vad i § 2 enligt dess nya lydelse stadgas skall vid val av landstingsmän gälla, sedan landstinget enligt de i samma lagrum angivna grunder fastställt ny indelning av valkretsarna jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, samt valkretsarnas fördelning i grupper; och skall sådant fastställande ske senast vid lagtima landstinget år 1921. Stadgandet i § 40 enligt dess nya lydelse länder till efterrättelse från och med den tid, då ny indelning av valkretsar, varom nyss sagts, beslutas.

År 1919 skola å stadgad tid inom samtliga landstingsområden i riket val av hela antalet landstingsmän jämte suppleanter äga rum för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 augusti 1922. Tjänstgöringstiden för de landstingsmän och suppleanter, som dessförinnan utsetts, skall utgå den 30 april 1919, där ej enligt särskilt stadgande tjänstgöringstiden för dem upphör tidigare. Där i fall, som i § 5 mom. 2 b) andra stycket sägs, ordförande vid distriktsstämma jämte suppleant för honom ej blivit utsedd å ordinarie kommunalstämma i december 1918, skall sådan ordförande jämte suppleant i stället utses i god tid före valet.

År 1922 skola å stadgad tid inom samtliga landstingsområden i riket val av hela antalet landstingsmän jämte suppleanter äga rum. Av de sålunda valda skola efter lottning mellan de grupper, i vilka valkretsarna fördelats, ena gruppens samtliga landstingsmän och suppleanter

utträda den 31 augusti 1924 och andra gruppens samtliga landstingsmän och suppleanter den 31 augusti 1926. Lottningen anställs å lagtima landstinget år 1922.

Vad angående överlåtelse av rösträtt är för tiden från och med den 1 mars 1919 till samma års utgång särskilt stadgat i fråga om kommunalstämma på landet och allmän rådstuga i stad, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om landstingsmannaval, som under samma tid förrättas.

L a g

om ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913.

Härigenom förordnas, att 1 § i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913 skall erhålla nedan angivna lydelse och att i följd härav lagens överskrift skall lyda som följer:

Stadga om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

1 §.

Då val av kommunalnämnd, drätselkammare, kyrkoråd och skolråd, gemensamt kyrko- och skolråd samt landstings förvaltningsutskott, så ock val av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande å kommunalstämma, inom kommunalfullmäktige, å allmän rådstuga, inom stadsfullmäktige, å kyrkostämma eller inom landsting, äro proportionella, skall vid valens förrättande iakttagas, vad här nedan i 2—7 §§ är föreskrivet.

---

dels anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl i den kyrkliga kommunen, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda;

dels ock anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta utreda, i vilken utsträckning det må kunna föreskrivas, att på landsting, stads- och kommunalfullmäktige ankommande val, utöver vad därom redan är stadgat, skola ske proportionellt, därest sådant av visst antal väljande äskas, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen må kunna föranledas.

Stockholm den 19 december 1918.

Med undersåtlig vördnad.
